

Nr. 1 — XVI aastakäik

Jaauuar — 1935

11.04.03.38

01 26 55
3 35

JURIIDILINE AJAKIRI

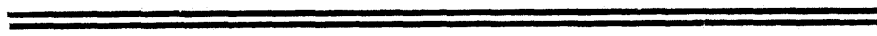
Õ I G U S

TOIMETUS:

R. Rägo
peatoimetaja

**E. Ein, K. Grau, T. Grünthal, A.-T. Kliimann,
H. Kristal, E. Maddison, A. Palvadre,
K. Parts, J. Uluots**

A. Mägi
toimetuse sekretär

S I S U.

Artikleid.

Tjutrjumov, I.: Põliskruntrendi õiguse omandamine aegumise teel	1
Lurje, Samuel: Muutused konkursimenetluses ühenduses Kriminaalseadustiku kehtimapanemisega	7
Pusta, K. R.: Balti mere statuut	32

Riigikohtu tegehus.

Administratiivosakond:

Kas maksustamise ümberotsustamisele võtmise küsimuse otsustamisel Maksupeakomitee peab ka MKS § 106 ette nähtud kitsendust jälgima?	44
Kas juhtumil, kui Kogukonna-, asutuste ja erarendimaade korraldamise seaduse põhjal maade eraldamisel on koha kasutajal kõrvalamet või teenistus, tuleb peale ühe juurdepääsutee avalikult teelt selle kohale rajada veel teisi teid kõrvalameti või teenistuse huvides?	45
Kas Veneaegsete õnnetusjuhtumiste pensionide maksmise seadus (RT 1924 — 85/86) näeb ette, et pensioni makstakse ka tagantjärele, s. o. aja eest enne pensioni nõudmise esitamist?	46
Kas Katastriameti andmete teatamine määrab kinnisvarade maksukohusluse alguse ja lõpu?	46
Kas Aj. veneaegsete pensionäride toetamise seaduse muutmise seadus (RT 1924 — 143) § 1 märkus 2 järgi sõna „surmasaanud“ mõiste käib nii lahingus langenute kui ka haigustesse surnute kohta?	47
Kas Maareformi teostamise määruste § 77 ¹ märkus 1 on kohaldatav üksnes ühes ja samas järjekorras olevate kandidaatide suhtes?	47
Kas see osa töökaitse seadustest, mis korraldab sotsiaalkindlustust, on kohaldatav Riigi Põlevkivitööstuse kohta?	48
Kas linalao töölised käivad Tööstusliku töö seaduse § 227 ja 270 p. 2 põhjal haigekassa alla?	48
Kas heategeliku asutise poolt peetavad ettevõtted, mis kannavad ärilist iseloomu, ega taotle heategevuse siht üldhuvides, on vabad põhiärimaksust?	48

Nr. 1 Juriidiline ajakiri „Õigus“ 1935

XVI aastakäik

Põliskruntrendi õiguse omandamine aegumise teel.

I. Tjutjumov.

Eesti kohtute praksises on tõusetunud küsimus, kas on võimalik aegumise teel omandada põliskruntrendi (obroki) õigust? Põliskruntrendi instituudi laialdase leviku tõttu tegelikus elus omab see küsimus peale teoreetilise ka suurt praktilist tähtsust. Aegumise alus põhineb õiguslikul korral ja ühiskonna kasu kaalutlusil. Aegumisinstituudi peaesmärgiks on õiguste ebamäärasuse kõrvaldamine, mis tekivad neil juhtumitel, kui teatava asja omanik kestvalt ei teosta oma õigusi selle asja suhtes ja annab selle teise isiku kasustada ja käsustada. See kaalutus on kohaldatav juhtumil, kui põliskruntrendi pidaja, mitte kasustades temale kuuluvat õigust, annab selle kasustamise kellelegi kolmandale isikule.

Eesti kohtute praksises on ülalmainitud küsimuse tekkimist põhjendanud asjaolu, et põliskruntrendi alusel maa pidaja on oma õigused üle andnud teisele isikule vastava juriidilise toiminguga alusel, kuid vastav toiming (mis avab võimaluse põliskruntrendi õiguse vahenditaks omandamiseks) ei toonud mõnede takistuste tõttu antud juhtumil endaga kaasa põliskruntrendi õiguse vahenditult omandamist, mis pärast ülalmainitud teine isik asus pärast kruntrendi õiguse üleandja surma vastava maa-ala valdamisele põliskruntrendi õiguse alusel ja teostas seda valdamist pidevalt ja vaieldamatult üle kümne aasta. Tekkis küsimus, kas on võimalik pidada ülalmainitud isikut põliskruntrendi õiguse omandajaks aegunud valdamise alusel ja anda temale õigus taotella vastava sissekande tegemist kinnistusraamatutesse? Seega siin, *justus titulus'e* — s. o. valduse tekkimiseks õiglase õigusluse —

olemasolul võib aegumine mõjuda ainult täiendavalt – kindlustab omandatud õigustele vajaliku kindluse¹.

Käsitelles püstitatud küsimust selle üldise lubatavuse seisukohalt, näib, et põliskruntrendi õiguse omandamise võimalus aegunud valdamise alusel tuleb otsustada jaatavalt. Seadusnormidest², mis reguleerivad põliskruntrendi ja põlisrendi instituute kui täiesti homogeenseid instituute, mis erinevad ainult mõningates üksikasjades ja nende sugulussidemeid mõjustamatult³, nähtub, et nende mõlema instituudi aluseks on eriline rooma õigusest pärit olev instituut, nn. *emphyteusis*⁴. Peamine erinevus avaldub vaid selles, et põlisrendi instituudi puhul kasustamismaks on teatavas vahekorras tuludega ja kinnistu omanik on rohkem kaitstud kinnistu halvenemise eest⁵.

Rooma õiguse järgi on mitmete tunnustatud teadlaste, nagu Windscheid⁶, Arendts⁷ ja Grimm⁸, arusaamisel *emphyteusis* omandatav ka aegumise teel. Prof. Baroni⁹ seisukohalt on see küsimus vaieldav, sest aegumisest *longi temporis praescriptio* mõttes on rooma õiguse allikais mõõda mindud vaikides. Kuid ka Baron kaitseb seisukohta, et igal juhtumil aegumise teel on omandatav juba olev *emphyteusis*, kusjuures Baron ei näe siin *emphyteusis*'e ülekandmist, vaid selle originaarset omandamist¹⁰. Prof. Grimmi arvates on aga säärasel korral tegu *emphyteusis*'e üleminekuga kolmandale isikule aegunud valdamise alusel. Huvitav on siinkohal märkida ka seda, prof. Grimm peab rooma õiguse allikate alusel ühes seega võimalikuks ka superfitsiaarse õiguse tekkimise aegunud valduse alusel¹¹. Jaatavas mõttes lahendab oleva superfitsiaarse õiguse ülemineku rooma õiguse seisukohalt aegunud valdamise teel ka Baron.

¹ Šveitsi BGB, art. 661.

² BES, art. 1323, 1324, 1325, 4134–4154.

³ Senati TKD otsus 1900/54.

⁴ Baron, *Sistema rimskago graždanskago prava* vōp. 2, §§ 176–182.

⁵ Vt. BES, art. 4142, 4148, 4150; Erdmann, II lk. 246.

⁶ Windscheid, I § 221.

⁷ Arendts, § 198.

⁸ D. Grimm, *Lektsii po dogme rimskago prava*, 1924, § 159.

⁹ Baron, *op. cit.*, § 179.

¹⁰ Samas § 180; vt. Windscheid, § 221.

¹¹ Grimm, *op. cit.*, §§ 160, 162–163.

Rooma õiguse allikail on siintõstetud küsimuse lahendamisel väga oluline tähtsus ses mõttes, et meil tuntud põliskruntrendi ja põlisrendi instituudid põhinevad oma ajaloolisel päritolul rooma õiguses tuntud *emphyteusis*'e õpetusel. Seega on seletatav ka, et kui kohtupraktises tekkis kruntrendi pidajale kuuluva valdamis- ja kasustamisõiguse võõrandamise võimaluse küsimus¹², siis tähendatud küsimus otsustati *emphyteusis*'e kasustamist reguleerivate rooma õiguse allikate alusel ses mõttes, et emfüteutiliste õiguste ja kohuste reaalne jagamine vastava tükeldamise kaudu pole lubatud omaniku nõusolekuta¹³.

Näib, et juba BES aluseks olevate rooma õiguse allikate analüüsis selgub, et eespool-tõstetud küsimusele tuleb vastata jaatavalt. Jaatava vastuse andmist põhjustab teisest küljest ka asjaolu, et kaasaegsetes seadusandlustes esinevad valdusobjektidena kinnis- ja vallasvarade kõrval ka mitmesugused õigused. Seega kaasaja õigustmõiste „vara“ esineb ulatuslikumana ja mahutab endasse ka „õigused“. Seda liiki valduse kohta arenes täielik teooria juba rooma õiguses, eriti aga keskajast alates¹⁴. Sellest valdusest räägib kaasaegsete seadusandluste¹⁵ seas ka BES¹⁶, tunnistades valdusesemeteks vallas- ja kinnisvarade kõrval ka mitmesuguseid õigusi, nagu, näit., servituudid ja maasunnised.

Selle küsimusega seoses on ka servituudiõiguse tekkimine aegumise alusel. Nii näit. Prantsuse tsiviilseadustik¹⁷ annab selleks 30-aastase tähtaja, kusjuures vastava õiguse kasustamine peab toimuma pidevalt ja silmanähtavalt, sest ainult säärasel korral on võimalik tõendada vastava õiguse kasustamist. Saksa seadusandlus lubab aegumise mõju kasustada ka mittepidevate ja mittesilmanähtavate servituutide puhul. Sveitsi seadusandlus lubab servituudi tekkimist aegumise alusel ainult nende kinnistute suhtes, mille suhtes on võimalik omandiõiguse omandamine aegu-

¹² BES, art. 1827, 4187.

¹³ Senati TKD otsus 1900/54.

¹⁴ Baron, *op. cit.*, § 115.

¹⁵ *Code Civil* § 2228; Itaalia tsiviilseadustik §§ 685 ja 700; Austria tsiviilseadustik §§ 311, 318 jt.

¹⁶ BES art. 624, 627, 628.

¹⁷ *Code Civil* art. 690, 691.

mise teel¹⁸. Saksi tsiviilseadustik¹⁹ laiendab vastava reegli ka maasunnistele, nõudes, et vastavaid õigusi oleks teostatud 30 aasta kestel. Ka Balti õigus lubas varemini servituutide omandamist aegumise teel. Servituudi omandamise õigus aegumise alusel tühistati BES väljamisega²⁰, kusjuures jõusse jäid aegumise alusel varemini omandatud servituudid, kui need kahe aasta kestel (s. o. 1. juuliks 1867. a.) olid kantud kohturaamatutesse²¹. Seega oli ka Balti tsiviilõigusega täiesti lubatud servituutide omandamine aegumise teel ja Balti õiguses olid retsipeeritud teiste rooma servituudiõiguse normide kõrval ka sätted, mis reguleerivad servituudiõiguste omandamist aegumise teel nn. *usus*'e kaudu, s. o. heauskse valduse tõttu teatava määratud aja kestel. Nagu kodifikatsiooni ajaloost nähtub, tühistati vastav norm 1864. a. peamiselt poliitilistel kaalutlustel ja nimelt asjasthuvitatud isikute kaebusel ja soovil parandada krediitvõimalusi maa suhtes, sest kinnistul lasuvate kõigi koormiste täppis registreerimine, mis vajalik vastava kinnistu suhtes õige ülevaate saamiseks, on tunduvalt raskendatud aegumiste puhul²².

Ex-vene tsiviilseadustik tundis ainult asjaliste (kinnis- ja vallas-) varade valdust²³, millega on ka seletatav, et Senat reas otsustes ei lubanud aegumise kohaldamist kinnikuõiguste juhul võõra maa suhtes²⁴. Seepärast ka Vene tsiviilseadustiku projekti redaktsioonikomisjon, arvestades Vene kehtivat seadusandlust ja vene elu omapära, tunnistas mittesoovitavaks põliskruntrendi omandamise lubamise aegumise teel, sest säärase võimaluse lubamine mõjuks vene elu seisukohalt eriti kahjustavalt²⁵. Komisjoni tähendatud otsuse aluseks oli ka seisukoht, et seni kuni vene õiguse järgi pole lubatud valdus õiguste suhtes, pole

¹⁸ Šveitsi tsiviilseadustik § 781.

¹⁹ Saksi tsiviilseadustik § 577.

²⁰ BES, art. 1261.

²¹ BES, art. 1261, märkus; vt. ka Zwingmann, II, nr. 188; A. Nolde, Otšerki kodifikatsii mestnõh graždanskih zakonov, võp. II, lk. 472—477.

²² Nolde, *op. cit.*, lk. 477.

²³ Projekt graždanskago uloženiija, t. I, izd. pod redaktsii prof. I. Tjurjumova, lk. 726.

²⁴ Senati TKD otsused: 1872/1906; 1878/1246, 1905; 1878/156; 1889/251; 1888/119; 1886/87; 1887/90; 1889/40.

²⁵ Projekt art. 919, 877, 907.

lubatud ka aegumise kohaldamine õiguste suhtes, sest aegumissätete rakendamine on üks omandamise moodusist.

Koguni erisugune on aga olukord BES järgi, mis valdusobjektiks tunnistab ka õigusi ja lubab nende pidevat kasutamist. Sääraste õiguste hulka kuulub kahtlematult ka põliskruntrendi õigus, mis kujundab endast valduse ja kasutamise õiguse omaniku õigustes (*dominium utile*) ja mille alusel kruntrendi pidaja on õigustatud vastavat kinnistut valdama ja kasutama sõna laiemas mõttes ja võrdselt pärisomanikuga. Kruntrendi pidajale kuulub samuti õigus kaitseda end igasuguste seaduslike abinõudega igasuguste valdus- ja omandiõiguste rikkumiste vastu, samuti õigus teostada oma õigusi kolmandate isikute suhtes omandi hagide ja valdust kaitsevate kaebuste kaudu²⁶.

Seega kruntrendi pidaja kasustab kinnistut omaniku õigustes²⁷ ja seepärast vajaliku õigusaluse (*justus titulus*) ja valdaja heausu (*bona fides*) olemasolul võib BES järgi valdaja aegunud valdamise alusel omandada põliskruntrendi õiguse.

BES kommentaarides toob V. Bukovski Peterburi kohtupalati otsuse²⁸, mille järgi pole võimalik kruntrendi õiguse omandamine aegumise teel, sest BES art. 1309 järgi pole võimalik mingisuguse maasunnise omandamine aegumise alusel ja BES art. 1320 järgi kuulub maasunniste hulka ka kruntrent, mille mittetasumisel on kinnistu omanik õigustatud BES art. 1331 alusel nõudma vastava kinnistu avalikku müüki, millest tuleb ka järeldada, et maasunnis ja vastav õigus, mille olulise elemendina see esineb, ei saa olla omandatav aegumise alusel. Tähendatud otsus ei saa olla aga siin püstitatud küsimuse lahenduse aluseks, sest ta põhineb kahe koguni erisuguse juriidilise mõiste täielikul segamisel, mis mõistete täppis piiritlemine on vajalikuks eelduseks loodud seadusnormide tõlgendamisel. BES art. 1309, mis eitab aegumise kohaldamise võimalust omandi alusena, räägib ainult maasunnistest, millena käesoleval juhtumil esineb kruntrent, mida kruntrendi pidaja maksab kinnistu kasutamise eest. On täiesti arusaadav, et

²⁶ BES, art. 947.

²⁷ BES, art. 1825.

²⁸ Peterburi Kohtupalati otsus 1898/89.

säärase kruntrendi saamise õigus ei saa vahenditult tekkida ainult aegumise alusel, olenemata põlise kruntrendi õiguse tekkimisest, kuigi art. 1309 sisaldab ka sälet, mille järgi, kui keegi on kasustanud säärast sunnist mäletamata ajast alates, tema õigused kaitstakse vastava võimu poolt.

Seega maasunnisena mõistame kinnistul lasuvat kohustust alaliselt kanda teatavat rahalist, isikulist või naturaalsel koormist²⁹, kuid kunagi ei saa meie maa- ehk kruntrendi pidada samaseks põliskruntrendi pidamisega. Maa- ehk põliskruntrendi pidamisena (Grund- oder Erbziusrecht) mõistame säärast juriidilist suhet, kus kinnistu on antud tema omaniku poolt iga aasta tasutava rendi (obroki) eest määramataajaliseks kasustamiseks teisele isikule³⁰. Seega põliskruntrendi pidamine ei kuulu maasunniste hulka, vaid kujutab endast täiesti sõltumatut õiguslikku instituuti, mis kuulub võõra maa suhtes asuvate kinnikuõiguste rühma ja haarab endasse peaaegu kõik omandiõiguse materiaalse sisu; ta moodustab endast erilise kinnikuõiguse, mis on küll sõltuv ja tuletatav, kuid ei ole muudetav omaniku poolt suvaliselt ja omab sõltumata ökonoomilist väärtust. Samasel seisukohal selle õigusinstituudi suhtes asus ka rooma õigus *emphyteusis*'e puhul³¹.

Seega peaks olema arusaadav, et BES art. 1309, millega keelatakse toetuda aegumisele maasunniste omandamisel, on mõeldud ainult maa obrokit (renti) kui üht maasunniste liiki, mitte aga põlisrendi pidamise õigust ennast. Põlisrendi pidaja poolt omanikule makstavat tasu maa kasustamise eest nimetatakse seaduses tavaliselt „obrokimaksuks“, „obrokisunniseks“ jne.

Peab väitma, et kui kehtiva seadusandlusega, mis tunnustab õiguste valdamist, oleks tahetud eitada põlise kruntrendi pidamise õiguse omandamise võimalust aegumise teel, siis oleks seda kahtlemata tehtud selgesõnaliselt, nagu seda on tehtud servituutide suhtes (BES art. 1261).

Kõige eelõeldu alusel peame BES järgi pidama võimalikuks põliskruntrendi pidamise õiguse

²⁹ BES, art. 1297.

³⁰ BES, art. 1324.

³¹ C. 4. 66., de jure emphyt. I. Const. Zeno; vt. Arendts, lk. 350; Puchta, lk. 261; Wangerov, lk. 791.

omandamist aegumise alusel ja seda mitte ainult juba oleva kruntrendi pidamise suhtes, milles pole väiksematki kahtlust, vaid ka võõra maa suhtes tekkiva säärase kinnikuõiguse originaarse tuvastusmooduse puhul. Seda enam veel, et põliskruntrendi pidamine erineb maaservituudist, mis samuti kinnikuõigus võõra maa suhtes, peamiselt seega, et kruntrendi pidaja on õigustatud omaniku õigustes igakülselt kasutama võõrast kinnistut ja on õigustatud ka temale kuuluvat valdamis- ja kasutamiseõigust võõrandama, kuna servituut kujundab endast ainult teatavat kindlaksmääratud õigust võõra kinnistu suhtes ja pole võõrandatav eraldi kinnistust, millele ta määratud.

Muutused konkursimenetluses ühenduses Kriminaal-seadustiku kehtimapanemisega.

Samuel Lurje.

Seoses KrS kehtimapanemisega on ette võetud võrdlemisi olulised muudatused meie kehtivas konkursimenetluses. Meie konkursiõiguse allikates, milledeks peamiselt osutuvad: 1) TKS § 1400 III lisa märkus 1, „Kohtupidamisest maksujõuetusajade kohta ja võlgniku isiklikust kinnipidamisest“, 2) TKS § 1899 lisa, Ajutised reeglid maksujõuetusajade menetluse kohta Balti kubermangudes, 3) Vene Kaubanduslik Kohtupidamise seadus (VSK XI k., 2. j., 1903. a. väljaanne) ja 4) 1916. a. 3. juuli seaduse sätted võlgnikkude poolt kreditoride kahjuks sõlmitud toimingute vaieldamise kohta, on (esimestes kolmes nimetatuid) rida §§-e kustutatud ja muudetud.

Need muutused, mis tulevad täiel määral ilmsiks alles tegelikus konkursimenetluses, on olulisemad kui ehk esmalt võiks oletada kriminaalõigusliku reformi juures. Ent kui silmas pidada asjaolusid, et meil kehtiv NS oli kokkukõlas KaKS-ga ja et NS ja KrS süsteemid lahku lähevad maksujõuetute võlgnikkude karistamise küsimuses, siis on ka kohe arusaadav, miks sellised olulised muudatused vajalikuks osutusid.

Meie kriminaalõigusliku reformiga on meil pandud kehtima muu seas põhimõtted, et 1) kriminaalkohus otsustab kri-

minaalasja toimetuse ajal kõik üleskerkivad õiguslikud küsimused, millise õiguse valdkonda nad ka kuuluksid, täiesti iseseisvalt, ega ole seotud teiste kohtute ja teiste ametiasutiste otsustega, ja 2) et „maksujõuetute karistamine kuulub igal juhul kriminaalkohtu kompetentsi“¹.

Senikehtinud KKS-s §§ 27 ja 29 oli teatava teo süüteoks lugemine tehtud sõltuvaks nn. tsiviilõiguslike prejeditsiaalküsimuste lahendamisest, ja kuni vaieldava küsimuse lahendamiseni tsiviilkohtus ei saanud kriminaaljälitamist alata, alustatud jälitamine aga pandi seisma. Tsiviilkohtu seadusjäuline otsus nn. prejeditsiaalküsimustes, milledeks olid küsimused perekonnaseisu õiguse kohta, omandiõiguse kohta kinnisvarale ja maksujõuetuse omaduse kohta, oli kriminaalkohtule sunduslik, ehk küll ainult sündmuse või teo olemasolu ja iseloomu suhtes, mitte aga kohtualuse süü suhtes.

Nagu nähtub KKS motiivist, on meil Poola uue, 1928. a. protsessiseaduse eeskujul prejeditsiaalküsimuse eeskirjad välja jäetud.

Kuid ometi on meil KrS-s, teiste seadusandluste eeskujul, pankroti juures säilinud üks prejeditsiaalküsimus ja nimelt võlgniku maksujõuetuks tunnistamine tsiviil- või kommertskohtu poolt. KrS järgi võivad §§ 565, 566 ja 569 ette nähtud süüteosubjektideks olla ainult kohtu (s. o. tsiviilkohtu) poolt maksujõuetuks tunnistatud võlgnikud, kuid selliste subjektide jälitamine ei olene enam tsiviilkohtu otsusest maksujõuetuse omaduse kohta.

Siin ilmneb oluline vahe senise korraga: ka seni oli pankroti subjektiks kohtu poolt maksujõuetuks tunnistatud võlgnik, kuid tema kriminaaljälitamine olenes tsiviilkohtu prejeditsiaalotsusest. Viimane otsus aga tegelikult sõltus konkursivalitsuse arvamusel² ja kreditoride üldkogu³ määrusest, mis esitati kinnitamiseks kohtule⁴. Küll võis kohus

¹ Kriminaalseadustiku maksmapanemise seaduse motiivid osundatud K. Saarman'n'i ja K. Matto väljaantud raamatu järgi „Kriminaalseadustik koos Maksmapanemise seadusega ja Disiplinaarseadustik“. Tallinn 1934. a., lk. 282 (allpool lühidalt: Motiivid osund. raamat).

² KaKS §§ 511, 512, 518 p. 4.

³ KaKS § 527.

⁴ KaKS § 532.

mitte nõustuda kreditoride üldkogu määrusega³, kuid tegelikult juhtus seda harva.

Peale KrS kehtimapanekut sõltub kohtu poolt maksujõuetuks tunnistatud võlgniku kriminaaljälitamine üksnes prokuratuurist, nagu teistes avalikes süüdistustes, sest KaKS on täiendatud uue normiga, § 410¹, järgmises redaktsioonis:

„§ 410¹. Kohus, tunnustanud võlgniku maksujõuetuks, teatab sellest vastava rahukogu prokurörile“
ja III lisa § 1400 märkus 1 juurde § 14 on muudetud ja järgmiselt kehtima pandud:

„§ 14. Igast maksujõuetuks tunnistamisest rahukogu teatab prokurörile“,
ja maksujõuetuks tunnistatud võlgniku süüdimõistmine ja karistamine toimub nüüd üksnes kriminaalkohtu poolt.

See, kes praksises tegelnud maksujõuetusajadega, teab, et enamikul juhtudel prejuditsiaalküsimuse otsustamine maksujõuetuse omaduse kohta tsiviilkohtu poolt olenes tegelikult kreditoridest. Tsiviilkohtul puuduvad andmed maksujõuetuse omaduse kohta, peale nende, mis esitatakse kreditoride poolt, kes harilikult lähemalt tunnevad maksujõuetut ja paremini teavad tema languse põhjusi. Kreditoride seisukoht on aga muutlik ja subjektiivne, olenedes isiklikest tundeist ning suhtumisest võlgnikusse, erikokkuleppeist temaga või temale lähedal seisvatega jne.

Edasi tuleb veel meenutada seda, et maksujõuetuse omaduse küsimuse otsustamine leidis seni aset KaKS § 511 kohaselt nn. „lõplikul kreditoride üldkoosolekul“, s. o. peale varanduse ja võlgade kindlakstegemist, mis võtab harilikult pikemat aega. Siis veel vajus kreditoride üldkogu otsus rahukogu kiinnitamist. Rahukogu määruse peale võis kaevata Kohtupalatisse ja viimase määruse peale veel Riigikohtusse.

Kõige selle tõttu, kui on tegemist pankrotiga, s. o. süülise maksujõuetusega, lõdvenes süüteorepressioon, jäi mõnel korral üldse ära, ja sageli hävisid aegarõviva konkursiprotseduuri pärast kriminaalasjas vajalikud tõendid.

³ End. Vene Dirig. Senati Tsiviildepartemangu otsused (allpool lüheldalt: Senati TKD) 1876, nr. 325, 1879, nr. 362 ja 1899, nr. 5.

Nii näeme, et tegelikult maksujõuetuse omadusse puutuva prejaditsiaalküsimuse otsustajaks olid seni enamikul juhtudel kreditorid, ja seega süütegija karistamine oleks neist, mis õiguspoliitiliselt on täiesti lubamatu.

Karistuse sõltumine kreditoridest oli vormiliselt silmatorkav. NS § 1165 ja KaKS § 529, mille järgi „kreditoride suval“ määrati kinnipidamise vältus ja kreditoride enamusel oli võimalus teatavil asjaoludel, mida harilikult tahtmise korral leiti, teha kohtule esildis kinnipidamise aja vähendamise kohta alla alammäära või koguni vahi alt vabastamise ja kauplemisõiguse tagasiandmise kohta. Ent kreditoride isetahte ilmekainaks väljendiks osutus ettevaatamatu mitteärialal maksujõuetuks tunnistatud võlgniku vahistamine, mis toimus üksnes kreditoride palvel⁶. Siin tsiviilkohus määras ainult kinnipidamise vältuse vastavalt seatud astmikule⁷.

Kuid ka vormiliselt kuulus seni kriminaalkohtule ainult kuritahtliku pankroti karistamine, kuna äri alal ettevaatamatu pankroti karistamine kuulus kaubanduskohtu kompetentsi, mitte-ärialal aga tsiviilkohus määras ainult vormiliselt kinnipidamise vältuse.

Sellised omapärasused on tingitud pankroti mõiste omapärasusest. Pankroti mõiste koosneb kahest elemendist: maksujõuetus ja selle süüline põhjustus. Esimene on tsiviilõiguslik — teine — kriminaalõiguslik mõiste. Era- ja avalikõiguslikud komponendid on kutsunud esile era- ja avalikõiguslike vaatepunktide segustust pankroti mõistes, mis ka seaduses on väljendust leidnud. Pankrott, nagu iga harilik delikt, on leidnud väljenduse NS §§ 1163, 1165 ja 1166. Samal ajal aga sõltub kriminaaljälitus kreditoridest: konkursi avangu taotlus, eriti aga maksujõuetuse omaduse määramine konkursimenetluskorras. See pankroti mõiste kahepaiksus on põhjustanud koguni mõnede õpetlaste järelduse, et siin on tegemist erasüüdistusajaga⁸.

Ent pankrott pole mitte erasüüdistusasi, ta on avalikõiguslik kuritegu, mida peab jälitama kompetentsete kohtu-

⁶ TKS § 1400, III lisa 1 märkuse juurde § 29.

⁷ Sama lisa § 86.

⁸ Nii arvab prof. Šeršenevitš, et ettevaatamatu pankrott tuleb lugeda erasüüdistusajaks (Šeršenevitš, Kurs torgovogo prava, IV k., lk. 589).

võimude poolt kriminaalkohtupidamise korras täiesti sõltumatult eraisikute-kreeditoride suvast ja seda enam nende isetahtest. Maksujõuetuks tunnistamine tsiviilkohtu poolt on ainult see vajalik eeldus, mille olemusega seadusandja praktilisel kaalutlusil lubab kriminaaljälituse algatamist. Seda see pärast, et muidu oleks võinud aset leida kohtu autoriteeti kõigutav nähtus: kriminaal- ja tsiviilkohtu lahkumisevad otsused maksujõuetuse kohta⁹. Ilma tsiviilkohtu prejuditsiaalotsuseta maksujõuetuks tunnistamise kohta võiks juhtuda, et kriminaalkohus karistab tsiviilkohtu poolt maksujõuetuks mittetunnistatud võlgnikku kui pankrottijat, ja tsiviilkohtu poolt maksujõuetuks tunnistatud võlgnik, kes süüdi pankrotis, jääb karistamata ainult sellepärast, et kriminaalkohus ta varemini õigeks mõistnud, sest ta ei nentinud maksujõuetust. Ses suhtes on ka olemas erandid: nii näiteks Saksa konkursiseadustik (*Konkursordnung*), mis näeb ette karistust pankroti eest ka ilma eelneva konkursi avanguta, maksete lõpetamisel¹⁰; samuti võib Itaalia Konkursiseadustiku § 856 järgi karistada lihtsat pankrottijat, ka maksete lõpetamisel.

Pankroti kriminaaljälitamise eraldamine konkursimenetlusest on juba ammu teostatud Lääne-Euroopas.

Itaalia 1882. a. Konkursiseadustiku¹¹ järgi peab kaubanduskohtu esimees 24 tunni jooksul teatama prokurörile maksujõuetuks tunnistamisest ja prokurör peab juba võtma tarvitusele kõik abinõud, et selgitada, kas algatada kriminaaltoimetust.

Sama konkursiseadustiku § 696 järgi: „Kaubanduskohule alluv maksujõuetusasi ja eeluurimine või kriminaalasi toimetatakse täiesti sõltumata üksteisest, välja arvatud juhtum, mis ette nähtud § 839 ja § 861 p. 1“¹².

Prantsuse *Code de Commerce*'i¹³ järgi peab kaubanduskohus 24 tunni jooksul saatma vabariigi prokurörile välja-

⁹ Vrd. Saksa Riigikohtu Kriminaalosakonna otsust 1924, 261, toodud Menzel, *Konkursordnung, Kommentar IV* väljaanne, Mannheim 1932, lk. 647.

¹⁰ *Konkursordnung* §§ 239—241.

¹¹ § 694.

¹² See on juhtum, kus ettevaatamatu pankroti puhul kriminaaljälitamine võib ära jääda, kui võlgnik, kellega sõlmitud sobing, on ära teeninud erilist pehmet kohtlemist.

¹³ § 459.

võtte maksujõuetuks tunnistamise otsusest, mis väljavõtte peab sisaldama otsuse peapõhjendeid ja korraldusi.

Pankroti kriminaaljälitamist algatatakse administraatori (*de syndic*) või iga kreditori avaldusel või prokurööri enda poolt¹⁴.

Saksa 1898. a. Konkursiseadustikus pole mingisuguseid juhiseid pankroti kriminaaljälitamise korra kohta, ja see pärast allub see üldisele kriminaalkohtupidamise korrale. Seda enam, et karistatakse pankroti eest ka ilma konkursi avanguta, maksete lõpetamisel.

Ungari 1881. a. Konkursiseadustiku¹⁵ järgi saadetakse üks konkursi avangu määruse teiseid viivitamata prokuröridele ja muu seas ka politseile.

Inglismaa *Bankruptcy Act* 1883. a.¹⁶ järgi kuulub tsiviilkohtu kompetentsi — juhtumil, kui on olemas kahtlus pankroti suhtes — õigus vahistada võlgnikku või ta kaaslasi, kuulata üle tunnistajad, võtta vastu süüaluselt kautsjonit jne. Siin ei ole täielikku pädevuse erakdamist teostatud. Ent samas artiklis määratakse, et „kohus võib vahistada need isikud kriminaalkohtu alla andmiseks“ ja et „käesolev artikkel milleski ei muuda kõrgema kohtu võimu“. Seega pankroti kriminaaljälitamine võib toimuda sõltumata kohtust, mille toimetuses on maksujõuetusasi.

Belgia 1851. a. Konkursiseadustiku¹⁷ järgi „peavad kuraatorid igast maksujõuetusest, mitte hiljem kui 15 päeva jooksul ametisseastumisest arvates, esitama kohtunik-komissarile oma arvamuse asja seisust, maksujõuetuse peamistest põhjustest, sellega ühenduses olevaist asjaoludest ja maksujõuetuse omadusest“; „Kohtunik-komissar annab edasi selle arvamuse oma märkmetega kuninglikule prokuröridele...“

Võiks ehk esimesest pilgust paista sarnasus meie senise korraga, ent siin on olemas oluline vahe. Belgias teatatakse igast maksujõuetusest prokuröridele, meil aga teatati ainult siis, kui konkursimenetluskorras on määratud maksujõuetuse omadus, ja ainult siis, kui on tegemist kuritahtliku pankro-

¹⁴ *Code de Commerce* § 584 räägib küll lihtsast pankrotist, „*la banqueroute simple*“, kuid see käib ka kuritahtliku pankroti kohta — „*la banqueroute frauduleuse*“.

¹⁵ § 91.

¹⁶ § 165.

¹⁷ § 494.

tiga. Peale seda peab kuraatorite arvamus esitatama 15 päeva jooksul, meil võis maksujõuetuse omaduse määramiseni mööduda aastaid.

Osundatud konkursiseadustikest näeme, et Lääne- ja Kesk-Euroopas oli juba möödunud sajandi teisel poolel teostatud põhimõtte, mis meil on viidud läbi alles nüüd, seoses kriminaalõigusliku reformiga, ja kahjuks veelgi mitte täielikult. See määratu viivitus ei olnud tingitud vene õigusteadlaste vaadetest, vaid vene seadusandliku aparaaadi puudustest. Juba uue Nuhtlusseaduse redaktsioonikomisjon avaldas XIX saj. lõpul oma hukkamõistva hinnangu senise maksujõuetute võlgnikkude kriminaaljälitamise süsteemi kohta. Nii loeme „Seletuskirjas redaktsioonikomisjoni eelnõu juurde“:

„Kuid igal juhtumil seadustiku koostamisel pole võimalikuks leitud säilitada kehtiva seadusandluse süsteemi, mille järgi konkursimenetlusse kuulus mitte ainult maksujõuetuse, vaid ka selle omaduse küsimus, nii et konkursikohus tunnistab selle õnnetuks, ettevaatamatuks või kuritahtlikuks, ja viimasel juhtumil annab üle kriminaalkohtule. Konkursi ja kreditoride üldkogu õigustamine maksujõuetuse omaduse küsimuse määramiseks ja ettevaatamatu pankroti eest karistuse osastamiseks tähendab kohtu funktsioonide ülekandmist riiklikult kohtult eraasutisele, mis ei või kuidagi lubatud olla, silmas pidades Kriminaalkohtupidamise seadustiku § 1¹⁸.“

Kriminaalseadustiku kehtimapanemise seaduse motiivide koostajad võtavad kokku põhjapanevad muudatused, mis Kriminaalseadustik on selles süsteemis ette võtnud, järgmiselt:

- „1) Kriminaalseadustiku järgi kuulub maksujõuetute karistamine igal juhul kriminaalkohtu kompetentsi, ja
- 2) Kriminaalseadustik teeb küll sisuliselt vahet kuritahtliku ja ettevaatamatu pankroti vahel (võrdle siinkohal märkusi KrS § 569 muutmise kohta — maksmapanemise seaduse § 3), kuid vormiliselt ei tunne Kriminaalseadustik kuritahtliku ega ettevaatamatu pankroti mõistet; kui aga seisukoht on säärane, siis tekib küsimus, milline mõte on veel nüüd pankroti iseloomu äramääramisel

¹⁸ Osundatud Tagantsev'i Ugolovnoje Uloženije, P. Jakobi red. Riia 1922, lk. 1806, lit. 2.

kaubanduskohtus (resp. tsiviilkohtus). Ja, veel enam — kriminaalkohus ei ole kaubanduskohtu prejuditsiaalküsimusega pankroti iseloomu kohta seotud, mille tõttu võiks kergesti tekkida sisuline vastuolu kriminaal- ja tsiviilkohtu otsuste vahel pankroti kui süüteo suhtes, mis aga loomulikult on ebasoovitatav õiguspoliitilises mõttes. Sellepärast tuli tahes-tahtmata kaubandusseadusest välja heita (peale edaspidise karistusprotsessi — vaata allpool) pankroti liigitusnormid — eeskätt liigitus kuritahtlikuks ja ettevaatamatuks pankrotiks § 387—389. Onnetu pankroti mõiste — § 390 — on kriminaalõiguslikult ükskõikne, kuid sellel mõistel on muidugi ainult sils mõtet, kui see esineb teiste liikide kõrval, iseseisvalt on ka see liik ülearune. § 391 aga kaotab loomulikult liigituse äralangemisel oma mõtte. Selle tõttu on nüüd ka eeltoodud paragrahvid 387 kuni 391 — kustutatud (p. 2)¹⁹.

Kerkib küsimus, kas on absoluutselt läbi viidud õiguspoliitiliselt õige ja tervitatav põhimõte, et igasugune karistamine KrS põhimõtete järgi kuulub kriminaalkohtu valdkonda²⁰? Sellele küsimusele tuleb vastata eitavalt.

Kaubanduslikult maksujõuetuks tunnistatud võlgnikud võetakse teatavasti KaKS § 410 põhjal samal päeval vahi alla.

Ka senise süsteemi juures oli selle vahistamise juriidiline iseloom vaieldav. Vene Senat vaatas eelvahistusele kui kindlustusabinõule²¹.

Tuntud prantsuse kaubandusõiguse teoreetikud Lyon-Caen ja Renault arvavad, et see on maksujõuetuks tunnistamisega kaasuv õiguste kitsendamine, et võlgnik võtaks tarvitusele kõik abinõud maksujõuetuse vältimiseks²².

Tuntud vene õpetlane Šeršenevitš arvab aga, et „mitte saavutades eesmärki preventiivse abinõuna on vahistamine karistuse vorm ning seda vähem õigustatud, et ta võib puudutada ka heausulist võlgnikku“²³. Minu arvates oli vahista-

¹⁹ Motiivid osund. raamat lk. 282.

²⁰ Motiivid osund. raamat lk. 300.

²¹ Vt. Senati TKD 1911, nr. 10225.

²² Lyon-Caen et Renault, Précis de droit Commercial, II, lk. 905.

²³ Šeršenevitš, Kurs, IV, lk. 296.

mine seni osalt preventiivabinõu, et hoida ära võlglaste kõrvalahoidumist, eeldades pankrotti, täpsamini, ettevaatamata pankrotti (sest õnnetu maksujõuetus oli haruldane erand ja vajas nagu kuritahtlikki pankrott lõendusi) ja varanduse varjamist tema poolt; ja osalt oli ta sundimise abinõu ja karistus. Ent see oli siiski kokkukõlas terve süsteemiga, mille järgi maksujõuetuse iseloom tehti kindlaks ja karistus ettevaatamatu pankroti eest määrati konkursiprotsessis.

Nüüd aga, kus on toodud sisse uued normid²⁴, mille järgi igast maksujõuetusest teatatakse kohe prokurörile, „kelle ülesandeks siis jääb läbi kaaluda, kas vastavas konkreetasjas ei ole sümptoomide tunnuseid“ (KrS § 565—570)²⁵ ja seega vahistamine peaks olenema sellest, kas algatatakse selle isiku vastu jällitus, ja kui, siis, kas KKS järgi on vaja tarvitusele võtta tema vastu vabadust-kitsendavad tõkkeabinõud, muutus viivitamata vahistamine ühenduses maksujõuetuks tunnustamisega rohkem kreditoride nõudmistele rahuldamisele sundimiseks ning karistuseks kui preventatsiooniks. Ja see karistus on ikka veel kreditoridest, kuid õietiõelda on siin tegemist mitte preventiooni ega karistusega, vaid instituudiga *sui generis*.

See võimalus karistada ilma kriminaalkohtuta sõltub kreditoridest järgmistest paragraafide põhjal: a) § 410 — kui 1) maksujõuetus järgnes võlgniku enda avalduse põhjal, 2) enne sissenõudmistele pööramist tema vastu, 3) kõikide kohalkreditoride (*nalitšnõje kr.*) nõusolekul võlgniku vabandusse jätmiseks ja 4) ustava käenduse esitamisel võlglaste poolt linnast mittelahkumise kohta.

b) § 430 — uues redaktsioonis:

„§ 430. Maksujõuetu võlgniku kinnisvara jääb keelu alla, ja vallasvara, arvatud välja riided ja muud hädatarvilikud esemed, jääb aresti alla. Maksujõuetu ja ta perekonna ülalpidamiseks antakse tarvilik summa maksujõuetu varast, ilmunud võlausaldajate määramisel ja kohtu kinnitamisel. Maksujõuetu, kes võetud vahi alla esialgsel maksujõuetuks tunnustamisel, jääb edasi vahi alla, kuid ilmunud võlausaldajail on õigus otsustada vabastada ta vahi alt tingimusel, et maksu-

²⁴ KaKS § 410¹ ja TKS § 1400, III lisa 1 märkuse juurde § 14 (uues redaktsioonis).

²⁵ Motiivid osund. raamat lk. 282.

jõuetu kohustub asja lõpetamiseni mitte lahkuma kohtu asukohast.“

Mööda minnes tuleb tähendada, et ehk küll Maksmapanemise seaduse koostajad arvavad²⁶, et nad on § 430 ette võtnud ainult redaktsioonilisi muudatusi, on nad siiski läbi viinud ka olulisi sisulisi muudatusi. Kui lähtuda Vene Senati seisukohast²⁷, mille järgi sõnu vene tekstis „üldise määrami järgi“ (*po obštšemu postanovleniju*) tuli mõista nii, et on nõutav võlgniku vabastamiseks üksmeelne otsus, siis võib nüüd nende sõnade äralangemisel ja sõna „kohalkreeditorid“ (*nalitšnõje kreditorõ*) asendamisel „ilmunud võlausaldajatega“ ka asuda seisukohale, et vabastamiseks pole vaja üksmeelset otsust, vaid on küllaldane üldreegli järgi enamuse otsus. Teiseks sisuliseks muudatuseks on see, et võlgnikku võib vabastada ka siis, kui on kahtlustused kuritahtlikus pankrotis. Ja lõpuks, kolmandaks muudatuseks on see, et linnast mittelahkumise kohustuseks kuni maksujõuetusaja lõpetamiseni pole enam vaja ustavat käendust, vaid ainult maksujõuetu enda kohustus.

c) § 532 — uues redaktsioonis.

„§ 532. Pärast võlausaldajate üldkogu lõppkorralduste (§ 522) täidesaatmist esitab konkursivalitsus oma toimetuse kohtule kinnitamiseks. Kohus, kinnitanud konkursivalitsuse toimetuse, kuulutab Rülgi Teatajas maksujõuetuse toimingust ja vabastab maksujõuetuks tunnustatud isiku vahi alt, kui ta ei olnud vabastatud juba varem.“

Selle §-ga antud võimalus on kaudne, sest kuigi peale lõppkorraldusi tuleb maksujõuetuks kuulutatud isik vabastada vahi alt, jääb kreditoridele võimalus lõppkorraldustega venitada. Seaduses polnud seni ega ole ka praegu määratud vangistuse vältus. Kuid meie senise kohtupraktise põhjal vabastati võlgnik vahi alt kuni maksujõuetuse omaduse määramiseni muu seas ka juhtumil, kui ta oli viibinud vahi all alla 1 a. 4 k. — see on ettevaatamatu pankroti eest ette nähtud karistuse ülempiir. Selleks praktiliseks andis pideme mitte aluse!) KaKS § 529, mille järgi eelvangistuse aeg võetakse arvesse ettevaatamatu pankroti e. st määratud karistusse. Nüüd aga on osundatud § kaotanud kehtivuse, ja karistuse ettevaat-

²⁶ Motilivid osund. raamat lk. 282.

²⁷ Senati TKD 1886 nr. 71.

tamatu pankroti eest määrab kriminaalkohus ja mitte kreditorid, nagu seni. Siit järeldub, et ettevaatamatu pankrot-tija saatus on nüüd tegelikult raskem kui varemini, samal ajal aga KrS § 569 põhjal karistuse ülemmäär on väiksem kui varem: 1 a. 4 kuu asemel 1 aasta. Siin tuleks, minu arva-tes, kiires korras teha korrektiiv, piirates seda vahi all vii-bimise vältust, kui tingimata tahetakse säilitada viivitamata tingimusteta võlgniku vahistamist tsiviilkohtu korraldusel ühenduses maksujõuetuks tunnistamisega. Seda aega võiks näiteks piirata tõkkeabinõu küsimuse otsustamise momen-diga KKS korras, või mingisugusel teisel viisil, kuid seda tuleks tingimata teha.

Siinkohal pole liigne märkida ka seda, et nüüd, seoses TKS III lisa § 1400 märkuse 1 juurde, § 31—67 kustutamisega, pole seaduses enam mingisugust pidet äri alal maksujõue-tuks tunnistatud võlgniku mittevahistamiseks või vahi alt vabastamiseks kõrge vanaduse, haiguse puhul, ülalpidamis-raha puudumisel perekonnal jne. Need kergendused olid ka seni *stricti juris* seisukohalt lausa seadusvastased, kuid Vene Senat asus seisukohale, et kui osundatud lisa §§ 32 ja 48 põh-jal vangistusest vabanevad juba ettevaatamatuks maksujõue-tuks tunnistatud võlgnikud, kusjuures vangistus esineb nõudmise erilise abinõuna²⁸, siis pole takistust nende juhiste kohaldamiseks ka KaKS § 410 põhjal vahistatavate võlgnik-kude suhtes²⁹.

Kõige selle pärast julgen väita, et kriminaalõigusliku reformiga on maksujõuetuks tunnistatud võlgniku süüdi-mõistmine ühes karistamisega küll vormiliselt määratud ainult kriminaalkohtu kompetentsi, kuid tegelikult on kon-kursimenetluses säilinud ka võlgniku karistamine kredito-ride poolt.

Nagu nähtub Kriminaalseadustiku kehtimapanemise motiivist, olid koostajad teadlikud maksujõuetu vahistamise instituudi säilitamise ebasüsteemilisuses, kui nad avaldavad lisamärkuse:

„Peab tähendama, et pankroti liigitamise ja kau-banduskohtu karistamise õiguse äralangemisega ülejää-

²⁸ Senati TKD 1899 nr. 40.

²⁹ Senati 4. dep. otsus 1882, nr. 116, 1884, nr. 1076, 1885, nr. 1804, 1887, nr. 167, Senati kohtudep. otsus 1897, nr. 801. Senati TKD 1911, nr. 10225.

nud maksujõuetu esialgne vahistamine (§ 410 korras) tundub käesolevas protsessis võõrkehana. Kuid eelnev kaubandusliku kohtupidamise seaduse muutmise kava on ette kantud Kohtu- ja Siseministeeriumi juures töötavale tsiviilprotsessi väljatöötamise komisjonile, kelle ülesandeks on ka uue konkursiseaduse väljatöötamine, ja eelnimetatud komisjon oma enamuses eitab kategooriliselt eelvahistamise ärakaotamise võimalust. Arvesse võttes komisjoni seisukohta kui ka asjaolu, et see eelvahistamine otseselt kriminaalõigusliku reformi läbiviimisega ei ole seotud, on selle instituudi muutmise käesolevast kavast välja jäänud³⁰.

Kes on palju kokku puutunud maksujõuetusajadega, teab, et kartus vahistamise eest on see, mis võlgnikke enamikul juhtumel sunnib rahuldama kreditore vastuvõetaval viisil ja tegema sobinguid. Harva leidub maksujõuetuid, keda heidutab ainult maksujõuetuks tunnistamine. Sellest kreditoride huvide seisukohast (kuid ainult sellest seisukohast!) lähtudes on vahistamine ühenduses maksujõuetuks tunnistamisega äri alal küll otstarbekas, eriti praegusel ajal, kus kaupmeeskonna eetiline tase langenud.

Kuid ärimehe viivitamata vahistamine kaubandusliku resp. tsiviilkohtu poolt ühenduses maksujõuetuks tunnistamisega on täiesti vastuolus moodsa kriminaalõiguse seisukohaga ja arenguga, mille järgi maksujõuetus kui niisugune ei ole kuritegu; ta on seda ainult siis, kui on olemas kriminaalõiguslikult karistatav subjektiivne süü.

Mis puutub aga viivitamata vahistamisse kui üldise preventsiiooni ja sundimise abinõu tõhtsusse, siis tuleb tunnustada, et teatamine prokurörile on ka väga tõhus abinõu ja seepärast võiks see asendada tingimusteta vahistamist.

Puudutasin vahistamise küsimust mõõda minnes pealiskaudselt ka õiguspoliitiliselt seisukohalt, kuna selle küsimuse igakülgne arutus siinkohal viiks kaugemale ega kuulu käesoleva kirjutise ainekku. Mulde, ei ole huvituseta märkida, et meie Konkursiseaduse eelnõu näeb ette § 170 vahistamist järgmiselt:

„§ 170 (166). Konkursi avamise määruses (§§ 11 ja 160) otsustab kohus võtta vahi alla maksujõuetuks tun-

³⁰ Motiivid osund. raamat lk. 288.

nustatud töösturi või kaupmehe, samuti ka kaubandusühingu varale konkursi avamisel — ühingu täisosanikud, kui seda nõuab olgu kas või üks võlausaldaja ning esitab tarviliku rahasumma võlgniku ülalpidamiseks vahi all.“

„Maksujõuetut võlgnikku võib mitte vangistada või vabastada vangistusest, kui vähemalt kaks kolmandikku võlausaldajatest, arvestatud esitatud nõuete kogusumma järgi, nõuab võlgniku mittevangistamist või vabastamist.“

Sellest nähtub, et kreditoride isetahe on lubatud veel suuremal määral kui kehtivas KaKS-s (§§ 410 ja 430): „kui seda nõuab kas või üks võlausaldaja...“ ja II lõige.

Välismaade seadusandluses pole säilinud võlgniku tingimusteta vahistamine tsiviilkohtu korraldusel seoses maksujõuetuks tunnistamisega.

Isegi prantsuse *Code de Commerce*'i karm seisukoht, mis juba 1838. a. seadusega pehmendati, nii et kohtule oli sunduslik võlgniku vahistamine ainult siis, kui ta tunnistati maksujõuetuks kreditoride palvel³¹, on 1889. a. 4. märtsi seadusega kohtuliku likvidatsiooni üle (*de la Liquidation judiciaire*) tunduvalt muutunud, andes võlgnikule võimaluse vältida vahistamist pöördumisega kohtulikule likvidatsioonile. Praksis on Prantsuse kohtud loobunud võlgniku vahistamisest³².

Saksa Konkursseadustiku³³ järgi tohib võlgnik lahkuda oma elukohast ainult kohtu loal. Kohus võib teha korralduse võlgniku sundtoomiseks ja peale ülekuulamist vahistamiseks, kui võlgnik ei täida tema peale seadusega pandud kohustusi, või see osutub tarvilikuks konkursimassi kindlustuseks.

Itaalia seaduste järgi võlgniku vahistamine pole seoses maksujõuetuks tunnistamisega ega ole ka selle tagajärg. Konkursseadustiku³⁴ järgi peab kaubanduskohtu esimees 24 tunni jooksul saatma prokurörile ära kirja kohtu maksujõuetuks tunnistamise määrusest ja teatama teistest kohtul olevaist andmeist. Prokurör siis juba võtab tarvitusele kõik abinõud selgitamiseks, kas on alust kriminaaljälitamise algatamiseks.

³¹ *Code de Commerce* § 455.

³² Seršenevitš, Kurs, IV, lk. 297.

³³ *Konkursordnung* § 101.

³⁴ Ülal juba kord osund. § 694.

Ent § 695 järgi kaubanduskohus, temale antud kohtu-politseilise võimu põhjal, määrab ühel ajal maksujõuetuks tunnistamisega, või ka hiljem asja igas seisus, võlgniku vahistamist, kui tema vastu on küllaldased andmed tema süü kohta, eriti aga võlgniku põgenemisel või ilma mõjuvate põhjusteta bilansi või äriramatute mitteeesitamisel. Siin esineb kaubanduskohus siiski eeluurimisvõimuna. Oleks õigem, et vahistamiseks teeks korralduse prokurör, sest sama §-i põhjal kaubanduskohus niikuinii viivitamata teatab vahistamisest prokurörile.

Inglise *Bankruptcy Act*'i järgi³⁵ juhul, kui kohus leiab olevat tõenäose, et võlgnik kavatses põgeneda, kohtusse seletuste andmiseks mitte ilmuda, varandust varjata, lühidalt, saboteerida konkursimenetlust, — lubab kohtule võlgniku vahistamist ka enne maksujõuetuks tunnistamist. Nagu nägime eespool, võib § 165 põhjal kohus vahistada võlgniku ka siis, kui on olemas kuritegeliku maksujõuetuse kahtlustused.

Ei ole huvituseta märkida, et juba 1896. a. N. A. T u h r, kellele oli tehtud ülesandeks konkursiõiguse reformi ettevalmistamine, avaldab selle kohta järgmise arvamuse³⁶:

„Tingimusteta vabaduse äravõtmine maksujõuetult võlglaselt on niisama isetahteline kui tema tingimusteta jätmine vabadusse. Samuti ei ole ka millegagi õigustatud võimaluse andmine kreditoridele üksmeelselt või enamusega otsustada küsimus, kas jätta võlgnik vabadusse või võtta vahi alla. Võlgniku isiklik arest võib olla ainult sundivaks või preventiivseks abinõuks, mis võetakse tarvitusele kohtu poolt neil juhtudel, kui see osutub tarvilikuks konkursimenetluse otstarbe saavutamiseks.“

KrS-s on säilinud liigitus: kaubanduslikult ja mittekaubanduslikult maksujõuetuks tunnistatud võlgnik. Esimest neist karistatakse niihästi kuritahtliku kui ka kergemeelse ehk pillamise pankroti puhul³⁷, teist aga ainult kuritahtliku pankroti puhul³⁸. Tarvitasin siinkohal KrS-s pankroti jaoks ette-

³⁵ § 25 (1).

³⁶ N. A. T u h r, *Peresmotr postanovlenii on nesostojatelnosti P. P. B.*, 1896, lk. 126.

³⁷ KrS §§ 565 ja 569.

³⁸ KrS § 566.

nähtud §§-des kuriteo koosseisu kohta kriminaalõiguses tun-
tud mõisteid, ehk küll, nagu juba tähendasin eespool, meie
KrS ei tunne vormiliselt neid, küll aga teeb sisuliselt vahet
kuritahtliku ja ettevaatamatu pankroti vahel, nagu nähtub
ilmsesti §§ 565, 566 ja 569 vaatlemisel ja võrdlemisel.

Seega ei näe KrS ette nn. ettevaatamatut pankrotti, kus
subjektiks on mittekaubanduslikult maksujõuetuks tunnista-
tud võlgnik.

Ka seni võisid NS järgi kuritahtliku pankroti subjekti-
deks olla ärimehed³⁹ kui ka mitteärimehed⁴⁰, ja ettevaata-
matu pankroti⁴¹ subjektideks ainult ärimehed. Kuid vahe sei-
sab selles, et NS § 1165 järgi võlgnikku (kes tunnistatud
„ettevaatamatuks“) karistati „kreditoride nõudmisel ja
suval...“ (õigemini konkursiprotsessis, S. L.), KrS järgi
aga maksujõuetuks tunnistatud võlglaste karistamine peab
kuuluma üksnes kriminaalkohtu valdkonda.

Ent vahe senise ja uue süsteemi vahel selles küsimuses
ei ilmne mitte üksnes NS ja KrS, vaid terve senise konkursi ja
nüüd kriminaalreformiga muudetud konkursimenetluste vaat-
lemisel ja võrdlemisel.

Ehk küll ka seni nõndanimetatud ettevaatamatu pankroti
subjektiks NS ja ka KaKS järgi võis olla ainult kauban-
duslikult maksujõuetuks tunnistatud isik, võib siiski vahis-
tada ka mitte-ärialal maksujõuetuks tunnistatud võlgnikku
siis, kui tema maksujõuetuse omadus oli tunnistatud ette-
vaatamatuks konkursi korras⁴². Ja see vahistamine toimus
juba täiesti kreditoride puhtal isetahtel, ja kinnipidamine,
olenedes summast, võis kesta kuuest kuust 5 aastani, kui aga
kreditor vanglale võlgniku ülalpidamisraha maksis.

Muu seas pole huvituseta siinkohal märkida, et selle
vangistamise juures kreditoride palvel tuli kujukalt ilmsiks
kreditori õigus võlgniku isiklikule kinnipidamisele. Nii lau-
sub osundatud lisa § 35: „Isikliku kinnipidamise määruse
põhjal antakse välja eriline täiteht.“ Siin juba seaduse
sõnastuses ilmneb võlgniku aresti võrdsustamine vallaku
arestiga.

³⁹ NS § 1163.

⁴⁰ NS § 1166.

⁴¹ NS § 1165.

⁴² TKS § 1400 III lisa 1 märkuse juurde § 29.

On täiesti arusaadav, et niisugune karistusvõimalus eraisikute poolt ei võinud jääda püsima pärast kriminaalõiguslikku reformi, sest see instituut on kisenud vastuolus põhimõtetega: 1) *nullum crimen, nulla poena sine lege*, ja 2) et igal juhul maksujõuetute igasugune karistamine kuulub KrS põhimõtete järgi kriminaalkohtu valdkonda⁴¹.

Selle tõttu on, ühenduses KrS kehtimapanekuga, TKS III lisa § 1400 märkuse 1 juurde § 29 muudetud ja §§ 31–67 täiesti kustutatud:

§ 29 uues redaktsioonis:

„§ 29. Vene Kaubandusliku kohtupidamise seaduse (1903. a. väljaanne) § 410, 430 ja 458 p. 6 toodud eeskirjad võlgniku vahi alla võtmise kohta ei laiene mittekaubandusliku maksujõuetuse asjadele.“

Selle muudatuse ja kustutamise põhjenduses loeme Kriminaalseadustiku motiives:

„Sama lisa § 29 on lühendatud ja ümber redigeeritud. Selle normi esimene lause on uuesti redigeeritud, kuna välja langema peab viide Vene Kaubandusliku kohtupidamise seaduse § 529, milline käesoleva seadusega kustutatud (vaata märkusi selle kustutamise kohta). Teine lause § 29 on ülearune ja kannab kommentaarset iseloomu, mille tõttu selle kustutamine on vabalt võimalik. Mõeldamisesse olgu tähendatud, et seal toodud Rahukohtu nuhtluseaduse § 63 sisaldab sätet, mis Kriminaalseadustikus ette nähtud § 160. § 29 kolmas ja neljas lause peavad ära jääma, kuna sama lisa § 31–67, milledele siinkohal viide tehtud, kustutamisele kuuluvad (vaata allpool), ja § 14 on uuesti redigeeritud, kusjuures kuritahtliku pankroti mõiste on välja jäänud. Järelikult jääb alale § 29 ainult tema esimene lause veidi muudetud kujul.“

„§ 31–67 on kustutatud, arvesse võttes, et pankroti karistamine tarvilikus ulatuses on täiesti Kriminaalseadustikku üle võetud, tsiviil- (ja kaubandus-) kohtu toimetusnormidest maksujõuetuse alal aga pankroti liigitamine välja jäetud. Aga kui sisuliselt vaadelda mittekaubanduslikul alal ettevaatamatus pankrotis sündi tun-

⁴¹ Vrd. Motiivid osund. raamat. lk. 282.

nustatud isikute karistussüsteemi (§ 36), selgub, et see on niivõrd lahkuminev Kriminaalseadustiku karistamis-süsteemist, et selle ülevõtmine parema tahtmise juures võimatu on. Ka ei ole meie kohtupraktikas vist kordagi neid norme rakendusele võetud. Kõige selle tõttu on eel-nimetatud paragrahvid (§ 31–67) kustutatud. Sellega on loodud maksujõuetuse küsimuses selge ja järjekindel süs-teem: tsiviil- või kaubanduskohtule kuulub maksujõue-tuks tunnustamine ja konkursiprotsess puhtal kujul, maksujõuetute karistamine — aga kriminaalkohtule (ainuüksi ja täiel määral), erandina on alale jäänud ainult veidi ebasüsteemiline maksujõuetute esialgne vahis-tamine. Ka käesolevas lisas on alale jäänud ainult puht-konkursiprotsessi käsitlevad normid (p. 22)⁴⁴.

Ka minu teada pole meie kohtupraksises nende normide põhjal kedagi vahistatud, kuid sellepärast ei saa veel sugugi eitada nende normide mõju tegelikus elus. Ka siin on võlgnikud sageli just vahistamise kartusel kasustanud kõiki võima-lusi, et kreditore kas või minimaalselt rahuldada, ainult et jääda vabadusse. Ja selles suhtes täitsid need normid, kuigi nad pole rakendamisele tulnud, oma otstarvet. Normide mitterakendamine ei või olla nende kustutamise põhjuseks. Siin kõne all olevate normide kustutamist nõuab põhimõte, et maksujõuetute kriminaaljälitamine ja karistamine ei tohi sõltuda eraisikuist (kreditorist) ja toimuda konkursi menet-luskorras.

Need on põhjanevad muudatused meie konkursimenet-luses ühenduses kriminaalõigusliku reformiga. Teisejärgulis-test tuleks nimetada järgmisi.

TKS § 1899 lisa § 45 p. 1 on kaotanud kehtivuse. Seda põhjendatakse sellega, et § 45 p. 1 räägib kuritahtlikust pank-rotist. Selle mõiste äralangemisega kaotab ka p. 1 oma mõtte⁴⁵. Võib nõustuda § 45 p. 1 kustutamisega, kuid ei saa kuidagi nõus olla seadusandlikes motiives toodud kustu-tamise põhjendiga. Tõsi — kuritahtliku pankroti mõiste on ära langenud, ent ainult vormiliselt, sisuliselt on ta säilinud ja esineb nüüd KrS §§ 565 ja 566. Seepärast võiks vabalt asendada selle mõiste viitega osundatud §§-le.

⁴⁴ Motiivid osund. raamat lk. 801.

⁴⁵ Motiivid osund. raamat lk. 801.

Seaduse keelul konkursis sõlmitud sobingu kinnitamiseks kuritahtliku pankrottijaga on palju sügavamad põhjused: kõigepealt õiguspoliitilised, nagu enamikus seadusandluses, siis protsessuaalsed kaalutlused ja lõpuks majoriseerimise võimalus. Õiguspoliitiliste kaalutlustena tuleks mainida: 1) seltskonna eetilisi vaateid sobingule maksujõuetuga, kes tahtlikult on põhjustanud maksujõuetuse, sihiga pääseda võlgade tasumisest, rikastudes võõral arvel, ja 2) krediitkäibe stabiilsuse huve.

Protsessuaalsed kaalutlused puhtal kujul esinesid peale teiste mainitud kaalutluste meil senikehtinud konkursimenetluskorras. Nimelt KaKS § 544 kohaselt lõpetas sobing konkursi ja tema tagajärjed, nagu poleks konkursi kunagi olnud. Siit järeldub, et kui poleks keeldu konkursis sõlmitud sobingu kinnitamiseks kohtu poolt, siis võiks ka kuritahtlik pankrottija pääseda karistusest sobinguga, mille sõlmimist ta võis etteavatsetult ja ettevalmistatult soodustada või koguni võimaldada varikreeditoride abil, sest langeks ju ära maksujõuetuse omaduse määramine. Tegelikult senise korra juures on ka kohtu poolt kinnitatud sobinguid võlgnikuga, kes oli kuritahtlik pankrottija, seepärast, et sobing oli kreditoride huves, ja juhul, kui polnud kreditore, kes juhtisid kohtu tähelepanu kuritahtliku pankroti tunnuste olemusele. See on muu seas ka senise pankrottija jälitamise korra viidakuse ilmekamaid näiteid.

Nüüd, kus igast maksujõuetuks tunnistamisest¹⁰ teatakse prokurörile ja kus, alates maksujõuetuks tunnistamisest, välja arvatud rahukogu määruse muutmise juhtum, maksujõuetu kriminaaljälitamine ei sõltu enam tsiviilkohtust ja toimub täiesti iseseisvalt kriminaalkohtupidamise korras, langeb see puhtprotsessuaalne põhjus sobingu kinnitamise keeluks ära. See kaalutus võiks juba esineda TKS § 1899 lisa § 45 p. 1 kustutamise ühe või ka ainsa põhjendina.

Mis puutub eetilisesse kaalutlusesse, siis ei pea nad minu arvates paika, sest miks võib siis sõlmida kokkuleppeid teiste kurjategijatega hagi osas? Krediitkäibe stabiilsuse huvisid on aga, võrreldes senise korraga, suuremal määral silmas

¹⁰ KaKS § 410¹ ja TKS § 1400 III lisa 1 märkuse juurde § 14.

peetud pankrotti ja kriminaaljälitamise sõltumatusega konkursimenetlusest.

Ent vahe kokkulepete vahel kurjategijaga hagi osas ja konkursis sõlmitud sobinguga seisab, käesolevas seoses, selles, et sobingu puhul konkursis on enamusel, sobingu pool-dajail, võimalus majoriseerida vähemuses olevaid sobingu vastaseid. Nii meil, näiteks, loetakse sobing vastuvõetuks kreditoride poolt, kui sellega nõustused $\frac{2}{3}$ II järgu kredito-rest, kes ilmunud üldkoosolekule, kui nad esindavad $\frac{3}{4}$ selle järgu nõudmiste üldsummast⁴⁷. See majoriseerimise säte annab kuritahtlikule võlgnikule, nagu juba tähendasin, võimaluse saavutada või soodustada sobingut variisikute abil, kes esinevad fiktiivsete nõudmistega.

Peale selle võib sõlmida sobingut nüüd kehtiva maksu-jõuetu kriminaaljälitamise süsteemi juures enne kriminaaltoi-metuse lõpetamist süüdimõistva kohtuotsusega, kuigi juurd-lus, eeluurimine ja kohtulik uurimine võivad just avastada pankrotti poolt peidetud varandust ning fiktiivsete nõud-miste olemust.

Osundatud kaalutlused on ka põhjustanud seadusandluste keelu sobinguks konkursis, kuritahtlikus pankrotis kriminaal-jälitamise vältel või pankrotis süüdimõistmisel. Nii ei luba Saksa Konkursiseadustik⁴⁸ sobingut niikaua kui võlgnik sei-sab eeluurimise või kohtu all või on mõistetud süüdi kuritaht-likus pankrotis. Inglise *Bankruptcy Act*'i järgi⁴⁹ võib kohus keelduda kinnitama sobingut kahjulikkuse pärast kree-ditorele, või asjaolude olemusel, millel ka kohus võiks keelduda vahistatud võlgniku vabastamisest. Prantsuse *Code de Commerce*'i⁵⁰ järgi ei saa sõlmida sobingut, kui maksu-jõuetu on karistatud kuritahtliku pankroti eest. Kui on alga-tatud kriminaaljälitamine kuritahtlikus pankrotis, siis kree-ditorid võivad otsustada säilitada õigust sobingu arutuseks juhtumil, kui võlgnik hiljem kriminaalkohtu poolt õigeks mõistetakse.

⁴⁷ TKS § 1899 lisa § 44 p. 1.

⁴⁸ *Konkursordnung* § 175.

⁴⁹ § 18 p. 6. See § kõneleb küll sobingust enne konkursi, kuid selle paragraafi juhised tuleb laiendada ka sobingule peale konkursi avangut, mis on ette nähtud § 25.

⁵⁰ § 510.

Belgia Konkursiseadustiku⁵¹ järgi ei või samuti sõlmida sobingut, senikaua kui võlgniku vastu on algatatud kriminaaljälitamine nii liht- kui ka kuritahtlikus pankrotis, või kui ta on mõistetud süüdi kuritahtlikus (mitte ka lihtsas) pankrotis.

Nii näeme, et osundatud seadusandlused, vaatamata põhimõttele, et kriminaalasi pankroti süüdistuses peab toimuma eraldi tsiviilasjast maksujõuetuses, on siiski säilitanud norme, mis takistavad sobingu sõlmimist pankroti, osalt ainult kuritahtliku, osalt kuritahtliku ja lihtsa, olelusel. Lähtudes sellest seisukohast, võiks ehk vaielda sobingu kohtu poolt kinnitamise keelu ärakaotamise vastu, seda enam, et on säilitatud TKS § 1899 lisa § 45 p. 3, mis keelab kohtule sobingut kinnitamast, kui ta saavutati võlgniku poolt tarvitusele võetud sündmatute abinõude või petlikkude toimingute abil⁵².

Kuid miks keelata kreditoril, kes oma huve rohkem silmas peavad kui kohus seda teeb, sõlmida sobingut ka kuritahtliku maksujõuetuga, kui viimase kriminaaljälitamine käib niikuinii oma rada ja seda ei mõjasta sobing? Ja siis, miks lubatakse sobingu sõlmimist ettevaatamatu pankrotijaga? Eks ole ettevaatamatu pankrott ka kuritegu. On ju nii ettevaatamatul kui ka kuritahtlikul pankrotil ühist kui pankroti liigimõiste alajaotustel: ühine objekt — võlgniku varandus, mis moodustab konkursitombu, ja ühine tulemus — selle varanduse vähendamine. Ent vahe seisab selles, et kuritahtliku pankroti juhul on see tulemus põhjendatud tahtlikult, ettevaatamatu puhul aga ettevaatamatult, kergemeelselt. Seejärel võib kuritahtliku pankroti puhul suhe tegeliku võlasumuse ja tegeliku varanduse vahel olla teine kui see, mida kuritahtlik pankrottija teeskleb kreditoride ees, sihiga kallutada neid ettepanud sobingu vastuvõtmisele.

Viimase pahe kõrvaldamiseks on vaja korrektiiv ses mõttes, et kui hiljem selgub uute ilmsikstulnud asjaolude tõttu sobingu kahjulikkus, kuna kreditoride koosolekust võtsid osa varikreditorid, või avastati peidetud varandus, või võlgniku poolt oli sobingu sõlmimisel tarvitatud pettust või sundi, siis võib kreditor paluda sobingu tühistamist osas, mis on tema

⁵¹ § 514.

⁵² TKS § 45 p. 3 säilitamine sama §-i p. 1 täielikul kustutamisel ei ole, minu arvates, süsteemi suhtes järjekindel.

kahjuks. Selline norm on meil, kuid ainult osaliselt, olemas § 48 näol, mida tuleks ka vastavalt täiendada⁵³.

Itaalia Konkursiseadustikus on see säte minu arvates ka läbi viidud, kuigi mitte täielikult. § 830 lubab sobingut konkursiasja igas seisus kõikide kreditoride nõusolekul, kusjuures sobingus võib konkursi seiskumine või lõpetamine ette nähtud olla, kuid ei tohi olla määratud kriminaaljälitamise seiskumine⁵⁴. Toimetuste eraldamise põhimõtte järjekindlas teostamises leidub aga lünk § 839 näol, mis võimaldab sobingut erilistel soodsail tingimusil kreditoridele, või juhul, kui asjaoludest ilmneb, et võlgnik on ära teeninud erilist pehmet kohtlemist. Ja § 841 järgi võib tühistada juba kinnitatud sobingut, kui peale kinnitamist osutub, et võlgnik on kuritahtlikult suurendanud passivat või varjanud aktivat. (Selline norm oleks ka meil § 45 p. 1 kaotamisel vajalik.)

Nii näeme, et TKS § 1899 § 45 p. 1 kustutamisel on palju sügavam mõte ja kaugeleulatavam tähendus kui seda arvasid olevat motiivide koostajad, lausudes ainult, et kuritahtliku pankroti „mõiste äralangemisega kaotab ka p. 1 oma mõtte“. Kuritahtliku maksujõuetuga sobingu sõlmimise keelu säilitamisel või kustutamisel on süsteemi küsimuse tähendus.

Ülevaate täielikkuse mõttes vajaks siinkohal veel mainimist, et maksujõuetusaja lõpetamine tsiviilkohtus kreditoride avalduste põhjal nõudmiste äralangemise kohta ei või mõjustada kriminaaljälitamist pankrotis, sest kohtumäärusega on maksujõuetus tunnustatud ja sellest momendist on §§ 565, 566 ja 569 koosseis, teiste elementide olelusel, täielik. Ühe elemendi muutmine või eemaldamine hiljem, kahjusaja kaasabil, ei ole võimalik. Ainult kohtukoja ringkonnakohtu maksujõuetuks tunnustamise määrust muutval määrusel on, esimese määruse ebaõigsuse tõttu, pankroti koosseisu suhtes otsustav tähendus.

Edasi tuleks veel mainida, et ühenduses III lisas § 1400 1 märkuse juurde § 14 muutmisega, vahi alla võtmine Vene KKS §§ 415—432 (meie KKS §§ 209—227) korras ei kuulu enam tulevikus tsiviilkohtu ülesannete hulka.

⁵³ TKS § 1899 § 48 näeb ette sobingu tühistamise põhjuseks ainult pettust ja sundi sobingu sõlmimisel.

⁵⁴ Teisel arvamusel on nähtavasti prof. Tju tr j u m o v. Konkursnoje pravo, Kaunas, 1931, lk. 233 *in fine* ja lk. 234 alul.

Muudetud on ka KaKS §§ 475, 476, 484, 541 ja 527—531 ja 49 § 1899 lisas toodud viide Vene KaKS §-le 530. See „kaotamine on samuti tingitud pankroti liigitamise ja kaubanduskohtus karistamise õiguse äralangemisest“ (Motiivid).

Selle kohta tahaksin tähendada ainult niipalju, et siin on muudetud ka niisugused §§-d, mis, nagu see nähtub lisa § 1899 juurde § 49, pole meil kunagi kehtinud, sest et nad olid asendatud nimetatud lisa määrustega. Need on §§ 475, 476, 484, 530. Samal ajal pole ära muudetud § 512, mille kustutamisest kõneldakse motiives⁵⁵.

§ 512 kõneleb vahistatud maksujõuetu vabastamisest vahist, kui konkursivalitsus tunnistab ta õnnetuks maksujõuetuks, ära ootamata kreditoride üldkoosolekut. Kuid samal ajal on §§ 387 ja 388, mis määravad õnnetu maksujõuetu mõistet, kustutatud. Siin on tegemist lihtsalt minetusega.

Siis lõpuks tahaksin ma mainida veel üht muudatust. Et meil maksujõuetuse küsimusi arutab ja otsustab tsiviilkohus, kaubanduskohtute puudumisel, siis on kujunenud välja praksis, et enamikul juhtudel ühendatakse maksuvahendite ettenäitamiseks väljakutsumise taotlus maksujõuetuks tunnistamise taotlusega, ja maksuvahendite ettenäitamise protokoll oli enamasti aluseks, millele rajati maksujõuetuks tunnistamise otsus. Varem hoiatas kohtu eesistuja võlgnikku valeandmete avaldamise eest, rõhutades, et valeandmete avaldamisel võib teda kuritahtliku pankroti eest vastutusele võtta. Hiljemini aga märgati, et seadus valeandmete avaldust maksujõuetuks tunnistamisel ei karista, sest KaKS § 423 näeb ette varanduse üleskirjutamise toimetust kohtus juba peale maksujõuetuks tunnistamist ja sellekohase vande andmist. Sest ajast saadik kohus hoiatas võlglast viitega RNS § 176-le.

Nüüd aga muutub see, sest KrS §§ 565 ja 566 karistab kui kuritahtlikku pankrotti ka „kohtu poolt maksujõuetuks tunnistatud võlgnikku, kes on süüdlane maksujõuetuks tunnistamisel oma varanduse varjamises ülesandmata jätmise või valeteadete andmise teel, sihiga pääseda võlgade tasumisest“ (KrS § 656 p. 1).

Seega tuleks nüüd juba maksujõuetuks tunnistamisel (mitte maksuvahendite ettenäitamisel) võlgnikku hoiatada,

⁵⁵ Motiivid osund. raamat lk. 288.

viidates KrS § 565 p. 1, mitte § 572, mis nüüd asendab RNS § 176¹ — ehk küll kuski pole kohtule ette kirjutatud teha sellist hoiatust, ja KrS eeldab temas sisalduvate normide tundmist kodanikkude poolt⁵⁶.

Lõpuks tahaksin veel puudutada konkursimenetluse ajalist kehtivust. Need muudatused hakkasid kehtima ühes KrS-ga ja KKS-ga. Tekib küsimus, kas laienevad need muudatused konkursimenetluses ka 1. veebruariks *in pendente* olevaile maksujõuetusajule. Seadusandlikult pole see küsimus reguleeritud. Jääb üle tõlgendamine.

Et sellele küsimusele vastata, tuleb lähtuda juhtivalt üldteoreetiliselt vaatepunktilt: kas on meil tegemist materiaal- või protsessuaalõiguslikkude normidega. Viimased laienevad üldreegli järgi ka enne nende kehtimahakkamist *in pendente* olevaile asjule. Materiaalõiguslikud normid aga ei laiene õiguste, õigussuhetele ega üldse juriidiliselt relevantseile faktele, mis toimunud enne uute normide kehtimahakkamist. Eriti kriminaalõiguses leiab see juhtiv põhimõtte väljendust järgmiselt: „*lex ad praeteritum non valet*“, „*nullum crimen sine lege*“ ja „*nulla poena sine praevia lege poenali*“. Tõsi, vastupidisele seisukohale asus praktilisil kaalutlusil UNS (1903. a. § 14) ja selle seisukoha retsipeeris, kahjuks, meie KrS:

„§ 11. Uut kriminaalseadust kohaldab kohus otsuste tegemisel ka nende tegude kohta, mis saadeti korda enne uue seaduse maksmahakkamist, kui need teod kordasaatmise ajal olid keelatud karistuse ähvardusega.

Uue seaduse põhjal määratavat karistust kergendatakse § 53 järgi, kui süüteo kordasaatmise ajal maksva seaduse järgi karistus uue seadusega võrreldes oli kergem.“

Meie Kriminaalkohtupidamise normide ajalise kehtivuse kohta leiame juhiseid Kriminaalkohtupidamise seadustiku maksmapanemise seaduse §§ 13—21. Üldine põhimõtte on kokkukõlas üldteoorias juhtiva põhimõttega:

„§ 15. Uue kriminaalkohtupidamise seadustiku maksmahakkamisel kohaldatakse selle eeskirju ka varem toimetusse

⁵⁶ Maksuvahendite ettenäitamisel TKS § 1222⁴ korras tuleb hoiatada viidates KrS § 572-le. Maksuvahendite ettenäitamine osundatud korras ja varanduse ülesandmine maksujõuetuks tunnistamisel on eri toimingud.

võetud asjadele alljärgnevides paragrahvides toodud erandi-
tega ja täiendustega.“

Kohaldades toodud põhimõtet ja silmas pidades asjaolu, et meil on muudetud konkursiõiguse protsessuaalnõormid, ja eriti need, mis käsitlesid võlgniku kriminaaljälitamis-
korda, tuleb nentida, et muudetud nõormide laiendamine neudele maksujõuetus-
asjule, millede pole veel järgnenud maksujõuetuks tunnistamist, ei või tekitada kahtlust, mis võiks ehk tekkida maksujõuetus-
asjus, millede võlgnik juba varemini maksujõuetuks tunnistatud. Viimaste asjade suhtes uude nõormide rakendamise vastu võiks ehk tuua vastuväite, et selle juures raskendatakse võlgniku seisukorda: varemini sõltus tema karistus ettevaatamatu pankroti (tegelikult ka kuritahtliku) puhul kreditor-
est, kellega võis kokku leppida, nüüd sõltub see kriminaalkohtust. KaKS § 410 põhjal vangistuse vältus võib osutada suuremaks kui varem, ja siis ei võeta seda arvesse nii nagu varem, vaid karistus ettevaatamatu pankroti eest määratakse veel sellele vangistusele lisaks.

Sellele vastuväitele tuleb kosta: 1) et KrS järgi on karistuse ülemmäär § 565 põhjal madalam kui seni ettevaatamatu pankroti eest (1 a. 4 kuu asemel 1 aasta), ja kui see teisiti oleks, siis tuleks kohaldamisele KrS § 53; 2) maksujõuetuse omaduse määramisel konkursimenetluses poleks mingit mõtet, sest ta ei leiaks rakendust kriminaalkohtupidamise korras, endise KKS § 27-29 äralangemise tõttu. 3) ku protsessuaalõiguslikud nõormid, mis üldise põhimõtte järgi laienevad samuti *in pendente* olevaile asjule, võivad teinekord pahendada protsessiosalise seisukorda.

Nii tuleks minu arvates uued muudatused kohaldamisele kõigi maksujõuetus-
asjade suhtes, mis algatatud ka enne muudatuste kehtimapanekut. Siit järeldub, et tsiviilkohtul tuleb nüüd tagantjärele teatada prokurörile kõigist pool-
eli olevaist maksujõuetus-
asjust.

Pidades silmas eelöeldut, võiks muudatused konkursi-
protsessis ühenduses KrS kehtimapanekuga, konkursi-
protsessi arengu järjekorras, lühidalt võtta kokku järgmiselt.

1) Maksujõuetuks tunnistamisel holatab kohus võlgnikku kohtuistungil varanduse varjamise eest üles andmata jätmise või valeteadete andmise teel viltega KrS § 565 resp. 566.

2) Igast maksujõuetuks tunnistamisest teatab kohus ringkonnakohtu prokurörile.

3) Kaob vahistamine tsiviilkohtu poolt tõkkeabinõuna KKS §§ 209—227 korras (Vene KKS §§ 415—432 korras).

4) KaKS § 410 korras vahistatav äri alal maksujõuetuks tunnistatud võlgnik ei või pääseda vahistusest ega vabandada vahi alt vanaduse, haiguse, perekonnal ülalpidamise raha puudumise ja teiste põhjuste tõttu TKS § III lisa § 1400 1 märkuse juurde §§-de 32 ja 48 kui senise praktilise ainsate seaduslike pidemete kustutamisel.

5) Puudub igasugune pide KaKS § 410 korras vahistatud võlgniku kinnipidamise vältuse määramiseks, senise pideme (mitte aluse) § 528 kustutamisel.

6) Konkursimenetluse kestel võib vahi all viibivat maksujõuetut võlgnikku vabastada kreditoride enamuse otsusel, mitte nende ühehäälsel otsusel, ja ka siis, kui on olemas kahtlustused kuritahtlikus pankrotis ja ilma ustava käendusega, nagu seni.

7) Jääb ära maksujõuetuse omaduse määramine konkursi menetluskorras.

8) Kohus võib kinnitada sobingut konkursis, mis sõlmitud ka kuritahtliku maksujõuetuga.

9) Tsiviilkohus, kinnitanud konkursivalitsuse toimetuse, vabastab maksujõuetuks tunnistatud isiku, olenemata istunud ajast, mis seni leidis aset ainult õnnetu maksujõuetuse puhul, ja ettevaatamatu pankroti puhul ainult kreditoride erilisel sellekohasel palvel, mille kohus leidis olevat rahuldamisvääriliseks.

10) Kriminaalkohus ei võta arvesse karistuse määramisel § 569 põhjal süüdimõistetud poolt KaKS § 410 põhjal vahi all viibitud aega.

11) Kaob mittekaubandusliku ettevaatamatu maksujõuetu vahistamine üldse ka kreditoride palvel.

Sellest loendist nähtub, et muudatused on niivõrra olulised, et võime koguni kõnelda osalisest konkursiõiguse reformist. On tahetud ainult kokkukõlastada konkursiõigus KrS-ga (sest konkursiõiguse reform on ju niikuinii päevakorras ja konkursiseaduse eelnõu koguni välja töötatud), kuid selle kokkukõlastamise tulemuseks osutus konkursiõiguse osaline

reform. Ja seda osalist reformi tuleb, vaatamata mõningaile puudusile, tervitada kui suurt sammu edasi. Jääb loota, et tehakse ka järgmine samm: kaotatakse kaubanduslikul alal maksujõuetuks tunnistatud võlgniku viivitamata vahistamine tsiviilkohtu poolt ühenduses maksujõuetuks tunnistamisega.

Teostatud muudatuste tulemus oleks tõhusam, kui need muudatused oleksid kriminalistide ja tsivilistide harmoonilise koostöö vili.

Kõige selle pärast ja veel teistel põhjustel jääb loota, et lähemal ajal viiakse läbi mitte ainult konkursiõiguse, vaid terve maksujõuetusõiguse reform täies ulatuses ja pannakse kehtima tervikuline, süstemaatiline maksujõuetusseadustik, mis vastab ajanõuetele.

Balti mere statuut.

K. E. Pusta.

I. Lahenduskatsed minevikus: 1) *Dominium maris baltici* kavad; 2) 1908. aasta deklaratsioon ja *status quo* kava. — II. Kaasaegne lahendusvõimalus: 1) Probleemi juriidilised ja ajaloolised andmed. 2) Balti Liit. 3) Idapakti kavad. 4) Nonagressiooni ülddeklaratsiooni võimalus.

„Balti meri on suur Atlandi laht, mis kastab Taani, Preisi, Venemaa ja Rootsi rannikuid,“ määritleb Litttré ennesõja-aegne sõnaraamat. Austria õpetlane Süss leiab, et Balti meri on pigemini lai jõesuue aina vajuva põhjaga, mille soolase põhjavee peal ujub õhuke kiht magedat vett, mis tuleb Skandinaaviast, Venest, Balti riikidest, Poolast ja jookseb ära Taani väinade kaudu. — Ja sellest järeldab prantslane Jacques Ancel, et Balti meri on ikkagi rohkem hiiglajõgi kui õige meri. Mõõname, et Balti meri ei ole järv ega jõesuu, vaid meri, mis ühenduses teise merega. See on vaba meri, lahti kõigile, rannikuriikidele ja teistele.

I. Lahenduskatsed minevikus.

1. *Dominium maris baltici*? On ekslik mõõnda, nagu oleks Balti meri olnud sajandite kestel Skandinaavia, Saksa, Taani või Rootsi järv. Õhelgi ajastul ei saa tõendada ühe riigi eksklusiivset ülevõimu Balti mere lohus. On õige, et Taani käes

on olnud igavesest ajast Sundi ja Belti väinad, kus ta XIV saj. alguses pani kehtima kaalutollid (*péages*) ja neid sisse nõudis XIX sajandi keskeni. XVI ja XVII saj. pidasid taanlased sõda oma piirkonna laiendamiseks¹. Christianopoli ja Brömsebro (1645) lepingud hävitasid need lootused. Põhjasõjas (1700—1721) võitlesid taanlased juba Rootsi ülevõimu vastu. Aastal 1857 kaotatakse Sundi tollid ja sellega ühes igasugune Taani ülevõimuavalaldus Balti merel.

Veel vähem on Balti meri olnud Saksa järv. Saksa ordu, kellel oli usuline ja poliitiline eesmärk, vallutas Balti mere lõunapoolse ranniku ja Eesti. Poola ja Leedu hävitasid selle ülevõimu Tannenbergi lahingus a. 1410.

Hansa liit, kes end etableeris kõikidel Balti mere rannikul, oli kaubanduslik korporatsioon, sõltumata mandri Saksamaast. Ta moodustas Balti merest midagi Põhja-Vahemere taolist, nagu kirjutab Jacques Ancel². Kas Hansa linnadeliit taotles poliitilisi, imperialistlikke eesmärke? On huvitav, et seda eitavad lääne-euroopa mittesaksa uurijad, kes juhivad tähelepanu sellele, et niihästi aristokraatne Poola, kes ei tahtnud tegelda kaubandusega, kui ka tolleaegne prantsuse feodaalaadel lubasid Hansal asutada „kontoreid“ oma maa-alal. — Kaasaegsetest saksa autoritest näivad küll mõned seevastu pooldavat, et Hansa oli ikkagi maadevõtja ja mõjulevitaja liit, keda tiivustas vana viikingite vaim ja kes hävinud vaid sellepärast, et ta killustas oma jõu ida- ja lääne-ruumi vallutamispoliitikas³.

Ei ole meie ülesanne lahendada seda küsimust. Konstateerime ühes Jacques Ancel'iga, et Lüübecki mõjuvõim langes XVI sajandi alguses. Ka Saksa riik ei näinud enne maailmasõda taotlevat sihti, vallutada kõiki Balti mere rannikuid. 1909. a. teeb tema ise ettepaneku, garanteerida Balti territoriaalset *status quo*'d.

Küll aga taotleb Rootsi, Eerik IV (1560—1568) peale, Balti mere rannikute poliitilist vallutamist. 1658. a. kapituleerib Taani Roskilde lepingus, ent vahele segab Holland,

¹ 7-aastane sõda 1563—1570 ja sõda 1643—1645.

² Jacques Ancel, *Géographie politique de la Baltique*.

³ Vt. *Schicksalsgemeinschaft der Ostsee, Nordische Gesellschaft*'i väljaanne, Berliin, 1935.

kellele on tähtis tema kaubanduse vabadus Balti merel. XVIII sajandi alguses teeb Karl XII viimse katse, ja sellega variseb kokku Rootsi *mare clausum*'i kava.

Mis puutub Venesse, siis tekitab Peterburi asutamine a. 1703 küll ärevust Balti mere rannikuriikides, ent see kaob jällegi peale Peeter I surma. Venemaa mõtleb nüüd rohkem Bosporusele kui Sundile. Soome anneksiooni (1809) võib seletada kui Venemaa julgeoleku kindlustuse akti, samuti 1908. aasta püüet, vabaneda Ahvenamaa demilitariseerimise kohustusest, mis peale sunniti Venemaale 1856. aastal, peale Krimmi sõda. Ei ole mujal avaldunud Vene poliitika püüe, teha Balti merest Vene järv.

Samuti Poola, enne tema jaotamist, pole pretendeerinud *dominium maris baltici*'le, küll aga loomulikult otsinud välja-pääsu merele, *dominium maris*'e rannikul.

Kokkuvõttes võib öelda, et minevikus on vaid Rootsi ja osalt Taani püüdnud enda kätte ülevõimu Balti merel. Kummalgi pole see õnnestunud.

2. 1908. aasta deklaratsioon ja Balti mere ranniku *status quo* kava. Balti mere ajaloo huvitavamaid episoode on Saksa-Vene läbirääkimised enne 1914. a. sõda, mille tulemuseks oli Peterburis 10. (23.) aprillil 1908 allkirjutamine Deklaratsioonile territoriaalse *status quo* säilitamise kohta Balti mere regioonides. Tuletame meelde selle sõnastuse, mis kindlaks määrati pikkade läbirääkimiste järel:

„Tema Majesteet kõikide Vene maade Keiser, Tema Majesteet Saksa Keiser, Preisi Kuningas, Tema Majesteet Taani Kuningas ja Tema Majesteet Rootsi Kuningas, soovides kinnitada hea naabruse ja sõpruse sidemeid, mis ühendavad nende riike, ja sellega kindlustada üldise rahu alalhoidu, samuti tunnustades, et nende poliitika otstarve Balti mere regioonides on käesoleva territoriaalse *status quo* alalhoidmine,

„Nende valitsused deklareerivad käesoleva aktiga, et nemad on kindlasti otsustanud alal holda puutumatult Tema Majesteedi kõikide Vene maade Keisri, Tema Majesteedi Saksa Keisri ja Preisi Kuninga, Tema Majesteedi Taani Kuninga ja Tema Majesteedi Rootsi Kuninga õigused nende mandri ja saarte valdustele mainitud regioonides.

„Juhul, kui käesolevat territoriaalset *status quo*'d Balti mere regioonides ähvardaksid mingisugused sündmused, astuvad käesoleva deklaratsiooni allakirjutanud neli valitsust ühendusse, leppimiseks abinõude kohta, mis nemad saavad pidama vajalikuks *status quo* alalhoidmise huvides.

„Mille tõenduseks tarvilikult õigustatud täisvolinikud on alla kirjutanud käesoleva deklaratsiooni, peale pannes oma pitsid.

„Tehtud neljas eksemplaris Peterburis, 10.—23. aprillil 1908. Alla kirjutanud: Pourtalès, Lövenörn, Izvolski, Brändström.“

Näiliselt see deklaratsioon püstitas uue rahutagatise Balti merel. Kinnitas, et rannikuriigid loobuvad edaspidi ülevõimu poliitikast. Ent jälgides läbirääkimiste ja kokkuleppe valmistamise etappe ühe saksa väljaande järgi ⁴, on lubatav kahelda selle autorite avameelsuses ja rahuvaimus. Kokkuleppe tekstile on juurde lisatud järgmine memorandum:

„Tänase päeva deklaratsioonile alla kirjutades, peavad allakirjutajad tarvilikuks täpsustada oma valitsuste ülesandel:

„Et *status quo* alalhoidmise põhimõte, millele on pühendatud ülalmainitud deklaratsioon, ei sihi muule kui Kõrgete Lepinguosaliste praegusaja mandri ja saarte valduste territoriaalsele puutumatusle Balti mere regioonides, ja et, järelikult, mainitud kokkuleppele ei või mingil tingimusel toetuda, kui on tegemist Kõrgete Lepinguosaliste suveräniteedi õiguste vaba tarvitusega nende ülalmainitud valdustes.“

See komplitseeritud ja veidi udune tekst asendas Vene lisanduse, milles Venemaa püüdis väljendada selgesti oma tahet, vabaneda Ahvenamaa demilitariseerimise kohustest ⁵.

Peale selle pidi 1908. aasta deklaratsioon jäädvustama kaks ülekohut: Poola jaotamise ja Šlesvigi vallutuse. *Status quo*, mis põhineb ülekohtul, pole aga kunagi püsinud.

Hoolimata selle deklaratsiooni puudustest, võime siiski väita, et ta lõi kasuliku novelli: endise *dominium maris bal-*

⁴ Die grosse Politik der Europäischen Kabinette 1871—1914; 23. Band Nordsee und Ostsee, Abkommen zweite Hälfte. Lk. 468 jj.

⁵ Die grosse Politik, Metternichl ettekanne. Lk. 519.

lici formeli asemele uue — *status quo*. See formel paistab olevat „praktiline ja konkreetne“, nagu ütles tsaari välisminister Izvolski, ja selle võiks uuesti üles võtta käesoleval ajastul.

II. Kaasaegne lahenduse võimalus.

1. Balti mere probleemi juriidilised ja ajaloolised andmed. Mõõnsime, et Balti meri on lahtine meri niihästi rahvusvahelise õiguse mõttes kui ka oma geograafilise seisukorra tõttu. Balti meri olgu vaba, s. o. lahtine kõigile. Seda vabadust pole seni määranud ükski eriline statuut, nagu näiteks Musta mere kohta 1923. a. 24. juuli konventsioon. Seda on aga tunnustanud rahvusvahelised lepingud: 1857. a. leping, mis kaotas Sundi tollid ja kehtib praegu veel, siis Versailles' rahuleping, art. 195. See vabadus kehtib niihästi sõja puhul kui rahu ajal. Tema neutraliseerimisest, nimelt relvastatud neutraliteedist, on kõneldud väga ettevaatlikult XVII ja XVIII sajandil. See mõte on ka hiljem mõnesugustel kaalutlustel üles võetud ja siis jälle loovutatud. Teatavasti on sellekohased määrused ka Vene rahulepingutes Eestiga ja Soomega. Kahel puhul, Lausanne'i konverentsil 1922 ja Rooma konverentsil 1924, algatas Nõukogude-Vene valitsus kavatsuse, teha Balti merest meri, mis oleks suletud kõigile sõjalaevadele, mis ei kuulu selle mere rannikuriikidele. Nõukogude admiral Behrens deklareeris Roomas, et tema lepiks 290 tuhande tonniga 400 tuhande tonni asemel, kui Balti meri neutraliseeritaks, see on, tunnistataks kinniseks mereks. Kui tuleme meelde 1919. aasta sündmusi Soome lahes, siis taipame, mis selline neutraliseerimine võiks tähendada Eesti julgeolekule.

Balti mere ranniku territoriaalse statuudi on põhjalikult muutnud maailmasõjale järgnenud rahulepingud, mis on üldiselt inspireeritud rahvaste enesemääramise õigusest, mis avasid väljapääsu merele kõikidele Balti riikidele ja löid uue tasakaalu statuudi õigluse alusel.

2. Balti liit. Selle teostamise raskused. Balti riikide liit, mille aluseks oleksid poliitilise ja majandusliku liidu lepingud ja mis võiks integreeruda tulevikus Euroopa liidus, kindlustaks vististi julgeoleku ja rahu maksimumi Balti mere kallastel. Liidu mõte tekkis seepärast uute Balti riikide,

s.o. Eesti, Läti ja Leedu esimestel iseseisvuse päevadel. Ent kuigi idee näib olevat süvenenud 1918. aastast saadik abstraktses mõttes, peame tunnustama, et selle realiseerimise käesolev arengujärk on vaid esimene samm alles kauge ideaali poole⁶.

Balti liidu mõte avaldus esmakordselt 1918. ja 1919. a., kui uued Balti riigid otsisid Euroopas tunnustamist oma iseseisvusele. — Võitluses tunnustamise eest lähenesid üksteisele Soome, Eesti, Läti, Leedu ja Poola delegatsioonid. Juba 1918. aasta sügisel avaldasid Eesti esindajad Pariisis ja Londonis esimese „Balti rahvasteliidu“ asutamise kava. See kava soovitas suurt liitu kõikide Balti riikide, Poola ja Skandinaavia vahel. Üks Itaalia suurimaid diplomaate, krahv Carlo Sforza, tuletas mõne aasta eest oma huvitavas raamatus meelde meie esimesi nõupidamisi ja leidis, et noorte Balti riikide eeskuju oleks väärinud kogu Euroopa tähelepanu⁷.

1920. aasta augustikuul tuli Riia-Bulduris kokku esimene suurem Balti konverents, mis pidi panema aluse Balti liidule. Oma kodukorras määras konverents, et see on vaid permanentse konverentsi esimene istungjärk. Nägi ju eeskava ette terve seeria lepinguid, mis pidid korraldama Balti riikide juriidilised, poliitilised ja sotsiaalsed vahekorrad. — Nende lepingute kavad ei leidnud üksmeelset vastuvõttu. Küll aga sanktsioneerisid need tulevikuks liidu põhimõtte. Tuletame meelde, et konverentsist võtsid osa Soome, Eesti, Läti, Leedu ja Poola delegatsioonid.

Vähem kui kaks aastat hiljem, nimelt 17. märtsil 1922, kirjutasi Soome, Eesti, Läti ja Poola välisministrid Varssavis alla poliitilisele lepingule, mis kohustas lepinguosalisi lahendama kõiki tüliküsimusi rahulikul teel ja tulema kokku nõupidamiseks kallaletungi puhul kellelegi lepinguosalisele. See „konsultatiivne pakt“ ratifitseeriti varsti Poola, Läti ja Eesti, mitte aga Soome poolt. Võib siiski tõendada, et Varssavi kokkuleppe põhimõtted on juhtinud tänase päevani Poola, Eesti ja Läti vahekordi.

Mis puutub Soome loobumisse, siis põhjustasid seda pea-

⁶ Vrd. meie uurimus sellele ainele Pariisi Diplomaatilise Akadeemia väljaandes: Dictionnaire de l'Académie Diplomatique Internationale.

⁷ Count Sforza, Diplomatic Europe since the Treaty of Versailles 1928; peatükk V: A European microcosme.

miselt puht-sisepoliitilised kaalutlused. Ei õnnestunud aga ka järgmisel Balti konverentsil Helsingis, jaanuaris 1925, uuesti üles võtta Varssavi kokkulepet. Soome välisministri ettepanekul kirjutati alla ja ratifitseeriti Soome, Eesti, Läti ja Poola poolt Balti vahekohtu ja lepituse leping, mis oli esimene konkreetne tulemus Balti konverentsidest. Sellelgi lepingul puudus Leedu allkiri, sest et Leedu juba 1920. a. Bulduri konverentsist peale keeldus osa võtmast Balti riikide konverentsidest koos Poolaga. Bulduris ülesvõetud ja seal lahendamata jäänud Vilno küsimus on seni lahutanud kaht naaberriiki ja väga palju raskendanud ka Leedu koostööd teiste Balti riikidega.

Eesti-Läti-Leedu sõpruse ja koostöö leping, mis alla kirjutati Genfis 12. sept. 1934, näeb küll ette mõne teise riigi liitumise võimalust, ent see on vaevalt võimalik seni, kuni pole lahendatud Poola-Leedu tüli Vilno pärast. Genfi leping kohustab kolme riigi valitsusi kokku leppima nendes välispoliitika küsimustes, mis võivad huvitada kõiki kolme riiki, ja andma üksteisele poliitilist ja diplomaatilist kaasabi, välja arvatud erilaadilised küsimused (nagu Vilno küsimus).

Vastastikune kaitseleping 1923. aastast, mis ühendab Eestit ja Lätit, samuti seda lepingut täiendav lisaprotokoll 17. veebruarist 1934, määravad endiselt nende kahe naaberriigi lähemaid vahekordi, ent perioodiliste Eesti-Läti konverentside aset täidavad möödunud detsembrikuust saadik kolme Balti riigi välisministrite nõupidamised. Kolme riigi diplomaatilised ja konsulaaresindajad, samuti nende delegaadid rahvusvahelistel konverentsidel, peavad töötama kontaktis. On ette nähtud, kuigi kaugema tuleviku jaoks, kolme riigi diplomaatiliste esinduste ja delegatsioonide ühtsustamine. Möödunud aasta hilissuvel Tallinnas peetud Balti majanduslik konverents toonitas uuesti kolme riigi tolliuniooni vajadust ja järjekorraliseks maikuu konverentsiks peab Eesti ette valmistama konkreetsemad ettepanekud Balti riikide majanduslikuks koostööks. Katsekividenäena võib siin ennustada oma maa saaduste tollivaba vahetust ja üldist Balti riikide tollitariifi, siis ehk veel rahauniooni.

Kokkuvõttes võib öelda, et liidu mõte on 14 aasta kestel läbi tunginud kolmes Balti riigis ja saanud nende välispoliitika aluseks. Selle täielik teostamine ja Balti väikeliidu aren-

damine suureks Balti liiduks, millest kõneldi ja kirjutati 1918—1925, on alles tuleviku ülesanne.

Paistab tõenäone, et kui 1920. a. suurriigid, kes tol ajal võisid veel otsustada tulevast Euroopa kaarti, oleksid suhtunud aktiivsemalt ja heatahtlikult Riia-Bulduri konverentsi algatusse, siis ka selle tulemused oleksid võinud olla viljakamad. Neljateistkümne aasta järel on neis suurriikides tekkinud äkki suurem huvi Balti probleemide vastu. Vaatame, kas seda võib-olla mõõduvat huvi ei saaks ära kasustada Ida-Euroopa rahu kindlustamiseks, mille peategurina oli ju mõeldud Balti liit.

3. „Idapakti“ kavad. Liit eeldab täielikku kaitse-, välispoliitika ja majanduslepingute süsteemi, millede ettevalmistamine ja kokkukõlastamine nõuab kõigepealt palju aega. Et aga liidu otstarve on eeskätt rahu kindlustamine, siis on ehk võimalik seda saavutada ka kiiremate vahenditega? Võiksid tulla küsimusse garantii- või abistamislepingud, või jälle kombinatsioon mõlemast.

Garantiilepinguid Balti riikide kohta, kuid nende riikide osavõtuta, sisaldasid Nõukogude-Vene valitsuse ettepanekud Poolale 1933. a. detsembris ja Saksamaale aprillis 1934. Kumbagi ettepanekusse suhtusid Balti riigid väga kahlevalt, küsiteldud riigid aga eitavalt.

Prantsuse kava, mis esitati möödunud aasta juulikuul, kokkuleppel Nõukogude-Vene valitsusega, on keerulisem. See soovitab — aga ilma Prantsuse osavõtuta — vastastikuse abistamise lepingu allakirjutamist Poolale, Nõukogude-Liidule, Saksale, Tšehhoslovakkiale, Soomele, Eestile, Lätile ja Leedule. — See oleks siis üldpakt, mille piirkond ulatub kaugemale Balti regioonist, sest juurde kutsutud on ka üks Doonau riik.

Kava järgi nõustuvad riigid, kokkukõlas Rahvasteliidu paktiga, abistama kallaletungi puhul üksteist kiiresti. Kavas on öeldud, et abistamist võib teostada ka sel viisil, et lepinguosalised riigid nõuavad energiliselt, kallaletungitava kasuks, Rahvasteliidu põhikirja 10. ja 16. artikli täitmist (garantii- ja surveabinõud).

Prantsuse kava sisaldab aga veel teist, tagatislepingut Venemaaga, mille vastu Venemaa võtaks endale Inglismaaga ja Itaaliaga analoogilised kohustused Reini sta-

ius quo säilitamiseks, nii nagu need on kindlaks määratud Locarno 1925. a. lepingus.

Lõpuks on selle huvitava dokumendi kolmandas osas ette nähtud üldakt, millele alla kirjutades, koos Prantsusmaaga, üllaloendatud Balti ja teised riigid peavad tõestama, et kaks esimest kokkulepet moodustavad koos ühise rahudokumendi.

Teatavasti nõustus Prantsusmaa sel puhul, Inglismaa vahendamisel, deklareerima, et tema kaalub heatahtlikult Saksamaa soove üheõiguse kohta relvastise alal, samuti on valmis võtma endale Saksamaa ees needsamad kohustused, mis Venemaa ees.

Kui siia juurde arvame, et Poola ja Tšehhoslovakkia suhtes esitatud leping tälendaks veelgi sõjalise kaitse lepinguid, mis neid riike juba seovad Prantsusmaaga, siis selgub siit, et Balti riikide suhtes võtaks Prantsusmaa endale vaid konsulendi, nõuandja, paremal juhul vahemehe osa konfliktl puhul. Ja ometi tõendatakse, et Idapakt on just kavatsatud Balti mere puutumatus kaitseks.

Pikemalt vastas Saksamaa Prantsuse-Vene kavale memorandumiga 8. septembrist 1934. Meelde tuleb tades Saksa nõudmist üheõiguse kohta relvastumise alal, ja raskusi, mille ees on nurjunud senised katsed, luua kollektiivset pakti sõjalise abistamisega ja sanktsiooniga, mõõnab Saksa memorandum, et neid raskusi ei saaks vältida ka ettepanud regionaalse pakti ruumis.

Ei meeldi Saksa välisministeeriumile ka kavatsutava Vene-Prantsuse garantiikokkuleppe side Reini paktiga ja Locarno kokkulepetega, kuna kava garantisüsteemil punduvat kindel objekt ja pole selge, millises seisukorras võiksid astuda jõusse selles ettenähtud kohustused. Saksa eelistaks kahekülgeid, bilateraalseid lepinguid, nagu on Poola-Saksa nonagressioonileping, võiks aga astuda läbirääkimisse kollektiivlepingu üle, mis üldistaks vaid mitte kallale tungi kohustuse, ühes konfereerimise kohustusega konfliktl puhul.

Kuna Soome asus Prantsuse-Vene kava suhtes algusest peale eitavale seisukohale, teatas Poola, et tema arvates peaks uus regionaalne pakt, kui seda tingimata tarvilikuks peetakse, piirduma vaid Ida-Euroopaga ja Saksaga. Paistvat ülearune Tšehhoslovakkia osavõtt, kelle huvid on pige-

mini Doonau süsteemis. Samuti ei saavat Poola alla kirjutada vastastikuse abistamise lepingule näit. Leeduga, kellega puudub Poolal normaalne vahekord.

Kuuldavasti pakutakse nüüd Poolale rahuldust selles mõttes, et tema kohustused Idapaktis ei käiks Tšehhoslovakkia ja Leedu kohta. Kuna aga pole mingit loogilist eeldust selleks, et võiksid olla vastastikuse abiandmise kohustused Tšehhoslovakkia ja Balti riikide vahel ilma Poolata, siis nähtub, et Idapakti sõnastuses pole kaugeltki veel öeldud viimne sõna.

Mis puutub Balti riikidesse, Eesti-Läti-Leedusse, siis on need teatanud, et nad heaks kiidavad pakti idee, jättes endile vabaduse arutada asjaosalistega selle teksti.

Pakti kava positiivse omadusena tundub kohustus teostada, garanteerida koos teistega ühe lepinguosalise iseseisvus, sellele kohe appi tõtata häda ajal. Kava peapuudus on aga, et selles pole ette nähtud täpsat kontrollimissüsteemi *casus garantivae* nentimiseks. Ei ole kava autorid isegi arvesse võtnud kallaletungija määritlust, mis välja töötati Genfis ja vastu võeti Londoni lepingus Nõukogude-Liidu, Poola, Soome ja Balti riikide vahel. Meie teame, et selle määritelu leidmine oli suurimaid raskusi, mille vastu pörkasid Genfi komisjonid. Puudub aga selline dispositsioon, siis tekitavad niihästi abistamise- kui garantiikohustused kui ka õigused ennem rahutust kui julgeolekutunnet.

Nii nähtub, et praeguses seisukorras ei paku ei Balti liit ega kavatsetud Idapakt küllaldasi tagatise Balti mere vabaduse ja rahu säilitamiseks. Neid võimalusi on siiski olemas, ja arvame, et tuleks eelistada seda, mis on lihtsam, hõlpsam teostada; mis ei paneks riikidele sootuks uusi kohustusi, ent koostaks juba olemasolevaid regionaalsel, Balti süsteemi alusel. — Selline võimalus paistab olevat üldises *non aggressioonikohustuses*.

4. Nonagressiooni ülddeklaratsiooni võimalus. Meile näib, et ettepanek lahendusviis on küllaldaselt ette valmistatud juba jõustunud nonagressioonilepingutega, mis Nõukogude-Vene valitsus alla kirjutas 1929. a. Poolaga, Soomega ja kolme Balti riigiga, siis veel samasisulise lepinguga, mis alla kirjutati Poola ja Saksamaa vahel 26. veebr. 1934.

a) Nonagressioonilepingud Venemaa ja Balti riikide vahel. Balti riigid on algusest peale deklareerinud oma heanaaberlikku suhtumist Nõukogude-Venesse. Eesti ja Läti on korduvalt seletanud, et nemad soovivad olla sillaks ja mitte barjääriks Euroopa ja Nõukogude-Vene süsteemi vahel, eriti majandusliku suhtlemise alal. Eesti delegatsiooni memorandumis, mis esitati Prantsuse, Briti ja Itaalia valitsusele 1919, valgustati eriti seda seisukohta.

Need olid Balti riigid, kes Genua ja Haagi konverentsil aastal 1922 toetasid Nõukogude-Venele vastuvõetavaid ettepanekuid ja avaldasid oma valmisolekut, kaasa aidata majandusliku elu kordaseadmiseks Venemaal.

Balti riigid nõuavad vaid, et Nõukogude-Vene respektiivsiks nende poliitilist iseseisvust ja nende sisemist korda.

Teame väga hästi, et Nõukogude-Vene poliitika Balti riikide suhtes oli sootuks vastupidine: 1. detsember 1924 Eestis, tüli Soomega Karjala küsimuses, mäng Poola ja Leedu vahel jne.

1929. aastast peale alustab Nõukogude-Vene leplikumat poliitikat. Selle aasta veebruarikuul teeb ta oma naaberriikidele ettepaneku omavahel kohe kehtima panna sõja hõlgamise kohustus, nagu seda nõuab Briand-Kellogi pakt 1928. a. augustist. 1932. aastal sõlmis Venemaa Soomega, kolme Balti riigiga ja Poolaga bilateraalsed mittekallaletungilepingud, mis kõik pikendati möödunud aastal edasi kümneks aastaks. Siia juurde tulevad veel kallaletungija määratluse lepingud, mis alla kirjutati Londonis.

b) Saksa-Poola nonagressiooni leping pidi Poola ja Saksa vahekordadest välja lülitama, vähemalt ajutiselt, kurikuulsa Danzigi koridori küsimuse. 1925. a. keeldus Saksamaa Locarnos alla kirjutamast Poolaga vahekohtulepingule, ja nii puudus Poola piiril garantii, mis anti Reini piirile Locarno aktiga.

Haakristi erakonna võimuletulek 1932. a. toob suure elevuse Saksa „irredenta“ liikumisse. 1933. a. märkuu valimiste päevadel ähvardatakse juba lausa Poolamaad. Siis nõuab Poola saadik Berliinis, oma valitsuse ülesandel, kokkusaamist Saksa riigikantsleriga. — Kõneluse lõppedes avaldati lühike teadaanne: „Kantsler toonitas Saksa valitsuse kindlat tahet, kohastada oma käitumine ja oma tegevus jõusolevatele

lepingutele. Tema väljendas soovi, et mõlemad maad arutaksid ja lahendaksid oma ühiseid huvisid ägeduseta...“

Maikuu kõnelusele järgnes uus nõupidamine 15. nov. 1933 Poola uue saadiku Lipskiga. — Jätkuvate väga diskreetsete läbirääkimiste tulemus oli Saksa-Poola deklaratsioon, mis alla kirjutati Berliinis 26. jaan. 1934.

Selle tekstis loeme, et Poola ja Saksa valitsus leiavad, et on saabunud aeg avastada uut järku Poola-Saksa poliitilistes vahekordades, otsese kokkuleppe teel kahe riigi vahel. Selle kokkuleppe aluseks on käesolev deklaratsioon, mis peab täpsustama 1928. a. 27. augusti Pariisi pakti põhimõtete kohalduse kahe riigi vahekordades. Tuleb eelistada igal juhtumil otsest läbirääkimist. Kui aga see ei suuda lahendada tekkinud vaidlusi, tuleb võtta tarvitusele mõni teine rahulik menetlus, hüljates ikka ja alati jõu tarvitamist. Mõlemad valitsused on veendunud, et üksnes sel teel võib lahendada kõik poliitilised, majanduslikud ja kultuurprobleemid mõlema maa rahulolemiseks. Samuti usuvad need valitsused, et deklaratsioonil saab olema tervendav mõju mitte üksnes kahe riigi vahekordadele, vaid ka teistele Euroopa rahvastele.

Deklaratsioon, mis tehti kümne aasta peale, jõustus möödunud aasta 26. veebr.

Võib hinnata kuistahes „paberipakte“, milles pole ette nähtud mingisuguseid sanktsioone, aga ei saa salata, et Berliini deklaratsioon on juba väga tunduvalt mõjustanud Poola-Saksa vahekordi. Kui sellest kirjutati inglise ajakirjanduses kui „diplomaatilisest imest“ ja otsiti teisel, kes on teisele maksnud, ja kui palju, selle saavutise eest, siis on tänapäeval vist selge, et juurdemaksu ei tarvitsenud ollagi, et deklaratsioon väljendab tõeliselt mõlema maa tahet ja tarvet rahu järele.

Kas ei võiks sellest järeldada, et niihästi Nõukogude-Venega sõlmitud nonagressioonilepingud kui ka Berliini deklaratsioon moodustavad loomuliku aluse Balti rahu säilitamiseks, üldiseks Balti nonagressioonideklaratsiooniks, millele teised suurriigid võiksid anda oma patroonaži, kui mitte vormilist garantiid?

Toome näiteks järgneva deklaratsioonikava.

(Nõukogude Liidu, Saksa, Poola, Taani, Rootsi, Soome, Eesti, Läti ja Leedu) valitsus

Arvesse võttes, et kallaletungisõja hukkamõistmine, nii nagu see on väljendatud Briand-Kellogi (Pariisi) paktis, on veelgi kõvendatud bilateraalsete lepingutega, mis on sooritatud nende riikide enamuse vahel naabruse alusel.

Teadlikud, kui Balti mere rannikuriigid, oma õiguses, koostada need kokkulepped ühes regionaalses paktis

Ja soovides konsolideerida kohe, sel viisil, rahu seisukorda, mis praegu olemas Balti basseinis,

Deklareerivad pühalikult, et nemad kohustuvad respektima oma vahekordades põhimõtteid, mis on püstitatud mainitud lepingutes, ega saa ühelgi juhtumil tarvitama jõudu tõlliküsimuste lahendamiseks, mis võiksid tekkida nende vahel.

Käesolev deklaratsioon, mis vastu võetud kümneks aastaks, arvates ratifikatsioonide vahetusest, pikendatakse automaatselt, tähtpäeva lõppedes, niisama pikaks ajaks, või olgu, et selle üles ütleb üks allakirjutanud riike, teatades sellest üks aasta ette.

Arvame, et selline rahuliku koostöö deklaratsioon, mis põhineb olemasolevatel lepingutel, oleks tõesti „konstruktiivse patsifismi“ teos, nagu selleks nimetas Poola välisminister Beck Saksa-Poola deklaratsiooni. See hõlbustaks vististi sarnaste kokkulepete sooritamist mujal Euroopas ja võiksime juba ennustada Euroopa nonagressioonfakti, millest on viimasel ajal kõneldud Itaalias, Saksamaal ja Inglise ajakirjanduses.

Concordia domi - foris pax, pealkiri, mis ehiv haanslinna Lüübeki keskaegset väravat, kõlbaks kõigepealt Balti rahuhoonele.

Riigikohtu tegelus.

Administratiivosakond.

Kas maksustamise ümberotsustamisele võtmise küsimuse otsustamisel Maksupeakomitee peab ka MKS § 106 ette nähtud kltsendust jälgima?

Vastus: eitav.

MKS § 106 ette nähtud kltsendust tuleb jälgida maksukomisjonil, mitte aga Maksupeakomiteel. Tähendatud paragraafi järgi maksusta-

misotsust ei või otsustada ümber, kui selle tagajärjel maksumäär ei muutuks üldse või muutuks vähem kui 20 kr. võrra. Maksupeakomitee ülesannetesse ei kuulu maksustamisotsuste ümberotsustamine, vaid tema ülesannetesse kuulub maksustamise ümberotsustamisele võtmise küsimuse otsustamine, nagu selgub MKS § 102-st. Et § 106 ette nähtud kitsendust peab jälgima maksukomisjon, siis on arusaadav, et Maksupeakomitee ei või tühistada ümber otsustada palutud otsust, vaid see tühistub, kui § 106 ette nähtud kitsendust ei ilmne, asja ümberotsustamisega. Ilmneb aga asja uuestiarutusel maksukomisjonis, et maksumäär ei muutuks või muutuks vähem kui 20 kr. võrra, siis jääb püsima endine otsus.

(RkhA toim. nr. 540 II — 1984.)

Kas juhtumil, kui Kogukonna-, asutuste ja erarendimaade korraldamise seaduse põhjal maade eraldamisel on koha kasustajal kõrvalamet või teenistus, tuleb peale ühe juurdepääsutee avalikult teelt selle kohale rajada veel teisi teid kõrvalameti või teenistuse huvides?

Vastus: eitav.

Kogukonna-, asut. ja erarendimaade korraldamise seaduse põhjal eraldatavad väikemajapidamised ei ole iseenesest mõeldud selleks, et nad kõik peaksid pakkuma äraelamise võimaluse nende kasustajale, ja on loomulik, et nende kohtade kasustajad peavad ka kõrvalt sissetulekuid hankima. Kuid nimetatud seaduse põhjal väikemajapidamiste eraldamisel ei saa arvestada kasustajate kõiki soove ja korraldada maade eraldamist seisukohalt, mis kõrvalametit keegi peab. Seadus näeb ette üksnes maade eraldamise senise kasustamise piirides ja seaduse sihiks on väikemaapidajaid teha sõltumatuks maaomanikest, kelle maadel on asutatud väikemaapidamised. Maakorrald. sead. § 52 ja Koguk.-, asut. ja erarendimaade korr. seaduse elluviimise määruse § 20 kohaselt on maade eraldamisel maakorraldusest tingitud üksnes juurdepääsutee rajamine eraldatud kohale. Riigimaade planeerimisel on küll ette nähtud eriliste, näit. kalurikohtade asutamine ja nende korraldamisel tuleb muidugi lähtuda seisukohalt, et rajatud koht võimaldaks otstarbekohaselt saavutada sihti, milleks ta rajatud. K.-, a. ja erarendimaade korr. seaduse põhjal maade eraldamisel on koha kasustaja kõrvalamet tähtsusetu ega ole alust peale ühe juurdepääsutee avalikult teelt sellele kohale rajada veel teisi teid. Maakorraldusest on üksnes tingitud ikkagi juurdepääsutee rajamine kohale ja tarbe korral ühendustee rajamine koha üksikute osade vahel. Teede rajamine, mis võib olla küll koha kasustaja huvides, kuid ei ole mitte tingitud väikekoha korraldamisest eespoolnimetatud seaduse põhjal, võib ikkagi toimuda erateede avamise korras vastastikusel kokkuleppel.

(RkhA toim. nr. 465 II — 1984.)

Kas Veneaegsete õnnetusjuhtumiste pensionide maksmise seadus (RT 1924 — 85,86) näeb ette, et pensioni makstakse ka tagantjärele, s. o. aja eest enne pensioni nõudmise esitamist?

Vastus: eitav.

Veneaegsete õnnetusjuhtumiste pensionide maksmise seaduse § 1 järgi vabariigi kodanikkudele, kes olid kindlustatud Tööst. töv sead. § 375 põhjal endises Petrogradi kindlustusühingus või § 592' põhjal Venemaal teotsevais kindlustusseltsides või asutistes ja kellele oli määratud õnnetusjuhtumite pension selle seadustiku IV ja VII peatüki määruste põhjal ning kes käesoleval ajal pensioni ei saa selle tõttu, et nimetatud kindlustusühinguid, seltsi või asutisi Eesti Vabariigis enam ei ole, makstakse pensioni riigikassa arvel. Selle seaduse § 6 on ette nähtud, et kõik need, kellel on õigus riigilt pensioni saada selle seaduse põhjal, annavad sellekohase nõudmise suusõnaliselt või kirjalikult kohalikele valla-, alevi- või linnavalitsusele. Tähen-datud seadus ei näe ette, et pensioni makstakse ka tagantjärele, s. o. aja eest enne pensioni nõudmise esitamist. Seda ei saa järeldada ka § 1-st. Kui § 1 on tähendatud, et pension makstakse välja riigikassa arvel, siis sõnast „välja“ ei saa järeldada, et pensioni tuleb maksta ka möödunud aja eest.

(RkHA tolm. nr. 275 II — 1934.)

Kas Katastriameti andmete teatamine määrab kinnisvarade maksukohusluse alguse ja lõpu?

Vastus: eitav.

Kinnisvarade maksukohusluse algus on ette nähtud Maal asuvate kinnisvarade maksuseaduse (RT 1933 — 58) § 3 ja maksukohusluse lõpp sama seaduse § 4. Maksukohusluse alguse ja lõpu üle ei tule otsustada sama seaduse § 12 korras Katastriametist saabuvate teadete järgi, vaid §§ 3 ja 4 ettenähtud muudatuste järgi kinnisvaras, mis õigustavad maksustamist või maksust vabastamist sellele põhjust andva asjaolu tekkimisele järgnevast kalendri-poolaastast. Katastriameti andmed, mis § 12 põhjal teatatakse maksumäärajale 1. veebruariks ja 1. augustiks, on üksnes maksu määramise põhjenduseks ja aluseks maksu arvestamisel. § 3 järgi maksustatakse muu seas maad ja hooned, mis varemini olid maksuvabad, järgnevast kalendri-poolaastast, kui nad kasutamiseviisi muutuse tõttu kuuluvad maksustamisele. Kui maksustamist tingiv muutus kasutamiseviisis on tekkinud 1933. a. teisel poolaastal, siis ei saa maksukohuslane valelda vastu maksustamisele 1934. a., olgugi et vastavad andmed Katastriametist on saadetud maksumäärajale pärast 1. veebr. 1934. a. Samuti on ümberpöördukt, kui maksukohustus lõppes § 4 põhjal 1933. a. teisel poolel, siis ei saa maksumääraja nõuda 1934. a. maksu, kuigi vastavad uued andmed on Katastriameti poolt saadetud maksumäärajale pärast

1. veebruari, aga enne maksumääramist, või kui maksukohuslane on seaduslikul tähtajal andnud vastulause ja nendele uutele andmetele toetunud. Nagu eespool tähendatud, ei määra Katastriameti andmete teatamine maksukohusluse algust ja lõppu, vaid asjaolud, mis märgitud §§ 3 ja 4 samades paragraafides ettenähtud tähtaegadel. Katastriameti andmed on küll aluseks kinnisvara maksu määramisel, kuid mitte maksukohusluse aluseks, ja seepärast uute andmete esitamisel enne maksustamisotsuse jõustumist tuleb maksu määrajal arvestada uusi andmeid, aga mitte maksu määramisel aluseks olnud andmeid, mis sisuliselt on osutunud ekslikeks.

(RkHA toim. nr. 616 I — 1984.)

Kas Aj. veneaegsete pensionäride toetamise seaduse muutmise seaduse (RT 1924 — 143) § 1 märkus 2 järgi sõna „surmasaanud“ mõiste käib nii lahingus langenute kui ka haigustesse surnute kohta?

Vastus: lahingus langenute ja ka haiguse tagajärjel surnute kohta, kui haigus oli tingitud sõjaväekohuste täitmisest.

Ajutise veneaegsete pensionäride toetamise seaduse (RT 1920 — 77/78) § 1 märkuse järgi antakse maailmasõja invaliididele või maailmasõjas langenute perekondadele abi selle seaduse järgi ka siis, kui Vene valitsuse poolt pensioni veel määratud polnud, neil aga õigus oli pensioni saada. Küsimuses tähendatud seadusega täiendati mainitud seadust ja § 1 märkuse 2 järgi määratakse toetusraha ka maailmasõjas surmasaanud või teadmata kaduma läinud sõdurite vanematele, kui neil ei ole teist toitjat. Seaduse sõnastusest ei saa seda välja lugeda, et RT 1924 — 143 avaldatud seaduse § 1 märkus 2 järgi sõna „surmasaanud“ mõiste käib nii lahingus langenute kui ka haigustesse surnute kohta. Maailmasõjas surmasaanute all tuleb mõista neid, kes langesid lahingus või surid lahingus või sõjas saadud haavade või vigastuste tagajärjel. Haiguse tagajärjel surnud võiksid kuuluda sinna hulka, kui haigus oleks tingitud Vene sõjaväe kohuste täitmisest. (RkHA toim. nr. 499 II — 1984.)

Kas Maareformi teostamise määruste § 77¹ märkus 1 on kohaldatav üksnes ühes ja samas järjekorras olevate kandidaatide suhtes?

Vastus: eitav.

MTM § 77¹ märkus 1 järgi punktide 2—9 alla kuuluvatest väljaspool jagatava mõisa valda pärit olevatest maasoovijatest võib maasoovijate nimekirja ainult niipalju üles võtta, et nende kohta mitte üle 50% väljaantavatest mõisakohtadest ei tule. Ekslik on arvamus, et MTM § 77¹ märkus 1 tuleb tõlgendada selles mõttes, et ta on kohaldatav üksnes ühes ja samas järjekorras olevate kandidaatide suhtes, mitte aga mitmes järjekorras seisvate kandidaatide

suhtes. Maaseaduse § 21-s sõna „esimestena“ ei ole küllalt defini-
tiivne, mistõttu Vabariigi Valitsusel oli Maaseaduse § 28 põhjal õigus
M. t. määrustes seda lähemalt kindlaks määrata. Sõna „esimestena“
väljendab endas Vabadussõjast osavõtmute erilist eesõigust maasaami-
ses, aga mitte seda, et kõige enne väljaantavad maakohad antakse
Maaseaduse § 21 loendatud isikutele ja kui neist üle jääb, siis kõigile
teistele kodanikele, sest säärane § 21 tõlgendamine oleks ilmselt
vastuolus sama seaduse §§ 15 ja 20 ja selle juurde kuuluvate märkus-
tega, millede järgi maid võib välja anda ka väljaspool § 21 ette
nähtud järjekorda. (Rkha toim. nr. 543 I — 1934.)

*Kas see osa töökaitse seadustest, mis korraldab sotsiaal-
kindlustust, on kohaldatav Riigi Põlevkivitööstuse kohta?*

Vastus: jaatav.

Seadused sotsiaalkindlustuse kohta käivad üldiselt töökaitse sea-
duste mõiste alla ja Riigi Põlevkivitööstuse põhimääruse (RT 1927
— 113) § 4 ei ole erandit selles mõttes tehtud, et see osa töökaitse
seadustest, mis korraldab sotsiaalkindlustust, ei ole kohaldatav Riigi
Põlevkivitööstuse kohta. (Rkha toim. nr. 747 II — 1934.)

*Kas linalao töölised käivad Tööstusliku töö seaduse § 277 ja
270 p. 2 põhjal haigekassa alla?*

Vastus: jaatav.

Tööliste kindlustuse seaduste järgi ei ole tähtis, kas linaladu kui
käitis kaubandusseaduste järgi loetakse kaubanduslikuks või tööstus-
likuks ettevõtteks, vaid tähtis on see, kas selles käitises tehakse
tööd, mis oma iseloomult vastab tööstuslikule tööle. Olgugi linaladu
kaubanduslik ettevõtte, selles laos siiski aga puhastatakse ja pakitakse
linu päeva- ja tükitöölisega, s. o. tehakse tööd, mis oma iseloomult
on tööstuslik töö, seetõttu tuleb linalao töölised haigekassa alla
arvata. (Rkha toim. nr. 748 II — 1934.)

*Kas heategeliku asutise poolt peetavad ettevõtted, mis
kannavad ärilist iseloomu ega taotle heategevuse sihte üld-
huvides, on vabad põhiärimaksust?*

Vastus: eitav.

Ots. maksude seaduse § 453 p. 15 (22) järgi ei kuulu heategelikud
ettevõtted ärimaksu alla, kuid ei saa asuda sellele seisukohale, et
heategeliku asutise poolt peetavad ettevõtted, mis kannavad ärilist
iseloomu ega taotle heategevuse sihte üldhuvides, oleksid ka vabad
põhiärimaksust. (Rkha toim. nr. 724 II — 1934.)

M. T.

Vastutav toimetaja: F. Karlson. Väljaandja: Tartu Õigusteadiaste Selts.

LÄHEMAD KAASTÖÖLISED.

S. Csekey, V. Ditmar, R. Eliaser, E. Erdmann, D. Grimm, K. Gyldenstube, J. Jans, H. Jucum, P. Kann, F. Karlsson, A. Luiga, J. Lõo, H. Madisson, N. Maim, A. Piip, P. Poom, M. Pung, K. Saarmann, K. Selter, M. Taevere, O. Tief, I. Tjutrumov, K. Trakmann.

X, XI ja XII Õigusteadlaste Päeva protokollid

(referaadid ja läbirääkimised) üksikmüügil saadaval.

Hind kr. 1 (X Õ.P.pr.) ja **75 senti** (XI ja XII Õ.P.pr.).

Tellida „Õiguse“ talitusest.

Hinna ettesaatmisel kas rahas või postmarkides saadetakse raamat tellijale postikuludeta kätte.

KAASTÖÖLISTELE!

Ajakirja mahutavuse tõstmiseks on nõutav, et juriidilises ajakirjas „Õigus“ avaldamiseks saadetud artiklid oleksid võimalikult kokku surutud. — Trükivigade vältimiseks on tarvilik, et käsikirjad oleksid kirjutatud selgestiloetava kirjagá, parandusteta ja vahelekirjutusteta; eriti soovitatav masinakiri (vähemalt 3 sm laiuse vaba äärega). — Tarvitamist leiavad ainult trükivalmis käsikirjad; korrektuurides on lubatud vaid trükivigade parandus ja äärmisel juhul üksikute sõnade muutmine. — Soovi korral saadetakse autorile esimesest korrektuurist äratõmme, mis viivitamata tuleb tagasi saata. — Toimetus jätab enesele õiguse käsikirju lühendada. Ühtluse tõstmiseks alluvad kõik käsikirjad keelelisele korrektuurile. — Avaldamata jäänud artiklite käsikirjad saadetakse tagasi ainult vastaval, käsikirjale juurde lisatud soovil. — Autorid võivad saada artikleist äratõmbeid, mis soov tuleb märkida käsikirjale ühes äratõmmete hulga äramärkimisega. Äratõmmete, artiklis kasustatud klišeede ja toimetuse kaudu tehtud tõlgete kulud kannab autor.

Käsikirjad saata aadressil: „Õiguse“ toimetus, Tartu, Lai tän. 34.

PE A 35,1
755

1935. a. ilmub juriidiline ajakiri

„ÕIGUS“

kuueteistkümnendat aastat.

TOIMETUS:

R. Rägo (peatoimetaja), E. Ein, K. Grau, T. Grünthal, A.-T. Kliimann, H. Kristal, E. Maddison, A. Palvadre, K. Parts, J. Uluots, A. Mägi (toimetuse sekretär).

Sisuks juriidilised artiklid, kodu- ja välismaa seadusandluse ülevaade, kodu- ja välismaa kohtute tegelus; eriti rõhutatakse Riigikohtu tegeluse käsitlemist.

Lisana annab „Õigus“ Riigikohtu 1933. a. ja 1934. a. otsuseid.

Lähemateks kaastöölisteks on Tartu ülikooli õigusteaduskonna õppejõud, riigikohtunikud, vanemad kohtutegelased jne.

**Aasta jooksul ilmub 10 numbrit.
Numbri suurus ühes lisaga 48—64 lk.**

Tellimishind: 7 krooni aastas, üksiknumber 75 s.

On veel saadaval ajakirja kõik eelmised aastakäigud (1920. a. — 1934. a. ühes lisadega) hinnaga kr. 80.50. Üksikaastakäike ühes vastavate lisadega on saadaval hinnaga: 1920. a. — kr. 1.50; 1921. a. — kr. 3; 1922. a. nr. nr. 5—8 — kr. 4; 1923. ja 1924. a. à kr. 4; 1925. — 1928. a. à kr. 4.50; 1929. — 1934. a. à kr. 7.

Toimetus ja talitus: Tartu, Lai tän. 34.

Toimetuse sekretäri kõnetunnid sealsamas iga esmasp., kolmap. ja reede, kell $\frac{1}{2}$ 11— $\frac{1}{2}$ 12.

Toimetuse sekretäri kodune telef. nr. 14-91.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised.

Ilmus 27. veeb. 1935.

Hind 75 senti.